

İNGİLİZ BAHARI MI? AĞUSTOS 2011'DE İNGİLTERE'DE YAŞANAN AYAKLANMALARIN SOSYOLOJİK NEDENLERİ*

Vehbi BAYHAN**

Özet

Bu makalede, Ağustos 2011'de İngiltere'de meydana gelen isyanlar analiz edilmektedir. İsyandar, anomi ve sosyal krizin somut yansımasıdır. Normsuzluk, kuralsızlık, güvensizlik ve anlamsızlığın oluşturduğu anomik durum isyanları üretmektedir. İsyandarın nedenlerini sol politik söylem; ekonomik kriz, yoksulluk, kamu harcamalarının kesilmesi, dışlanma ve eşitsizlik vb. gibi sosyal yapıdaki bozulmalara bağlamaktadır. Sağ politik söylem ise, isyanları ahlaki yozlaşma, hasta toplum, parçalanmış aile ve yetersiz ebeveynlik vb. gibi kültürel yapıdaki bozulmalara bağlamaktadır. Bu analizler yanında, batan bankalar, ırk ayrımcılığı, polisin olumsuz tutumu, devlet kurumlarına güvensizlik vb. gibi faktörler de isyana neden olan faktörlerdir. Sosyal olaylar karmaşık olduğu için tek nedenle açıklanamaz. Dolayısıyla isyana ait zikredilen bütün nedenlerin etkisi bulunmaktadır. İsyandar, küresel neo-liberal sistemin eleştirisi temelinde ele alınmaktadır. Ayrıca, isyanların örgütlenmesi ve yayılmasında İnternetin ve sosyal medyanın etkisi de önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsyandar, İngiltere, anomi, sosyal kriz, küresel neo-liberal sistem.

ENGLISH SPRING? SOCIOLOGICAL REASONS OF THE RIOTS IN ENGLAND IN AUGUST 2011

Abstract

In this article, the riots that occurred in England in August 2011 are analysed. Riots are the concrete reflections of anomie and social crisis. The anomie situation made up of normlessness, irregularity and ineptitude cause riots. Political left rhetoric associates the reasons of riots with degenerations in social structure such as economical crisis, poverty, public expenditure cuts, exclusion and inequality; whereas political right rhetoric associates riots with cultural decays such as moral degeneration, sick society, broken homes and poor parenting. Besides these analyses, factors such as bankrupt banks, racism, negative attitude of the police and distrust in governmental institutions also cause riots. Such complexity of social events requires an explanation of multiple causes, of which are possibly inter-linked and mutually affecting. Riots are dealt with the basis of the critics of global neo-liberal system. Also, the effects of internet and social media in organizing riots have equal importance.

Keywords: Riot, England, anomie, social crisis, global neo-liberal system.

* Bu makale, yazarın Temmuz-Eylül 2011 tarihlerinde, İngiltere'de Leicester Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulunduğu dönemde meydana gelen ayaklanmalar üzerinedir. Yazarın da bizzat gözlemlendiği ayaklanmalar üzerinden İngiliz toplumunun sosyal ve kültürel yapısı okunabilir.

** Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Uygulamalı Sosyoloji Anabilim Dalı. İletişim: vbayhan@inonu.edu.tr

Giriş

Büyük Britanya, kadim geçmişinde “üzerinde güneş batmayan imparatorluk” payesinden mülhem çok kültürlü, çok milletli, çok renkli, çok ırklı ve çok dinli bir devlettir. “Pax Romana” sonrası, küreselleşmenin ikinci versiyonu “Pax Britannica” iken, üçüncü versiyonu “Pax Ottomana” idi. Postmodern çağda da “Pax Americana” küreselleşmenin merkezinde yer almaktadır.

İngiltere'nin, tarihi geçmişi ile çok kültürlü bir yapıya sahip olmasının mirasıyla günümüzde, Londra ve diğer İngiliz kentlerinde heterojen kültürün varlığını gözlemlenmek mümkündür. Eski sömürgelerinden gelen “eski imparatorluk vatandaşları” için İngiltere, evrenin ve hayat alanlarının merkezindedir. İngiltere'nin bu yapısı, hoşgörü temelinde yaşamayı gerektirir. Genel olarak bakıldığında, hoşgörü kültürünün İngiltere'de mevcut olduğu görülmektedir. İngiltere'de yaşayan Türklerle yaptığım mülakatlarda, İngiltere'nin daha hoşgörülü ve demokratik olduğunu teslim ettiler.

Ancak bunun yanında, İngiltere'de “biz” ve “öteki” her zaman var olmuştur. Birinci sınıf vatandaş ve metaforik anlamda “sahip” veya “efendi”, doğal olarak “Safkan İngiliz”e aittir. Bunu orada yaşayanlar somut olarak tecrübe etmektedir. Bir yanda, hoşgörü diğer yanda efendi ve bilinçaltında “devlet benim” imgesi olan İngilizler. Hizmet sektörü dâhil, bütün işleri “yeni İngiliz vatandaşları” yapmaktadır. Yani, İngiltere'ye göç etmiş veya iltica etmiş “öteki” milletlerin insanları. Zaten sömürge imparatorluğu mirası, İngiltere'nin çok renkli ve çok kültürlü toplum yapısını ve efendi-köle yapısını üretmektedir. Eski sömürgecilik yerini “postmodern sömürgeciliğe” bırakmıştır.

2011 yılında Tunus'da başlayan ve Mısır, Libya, Bahreyn, Suriye ve Yemen'de süren, adına “Arap Baharı” denilen süreçten mülhem, yine 2011 yılında İngiltere'de yaşanan ayaklanmalar, alegorik bağlamda “İngiliz Baharı” olarak adlandırılabilir mi? Bu makalenin konusu, İngiltere'de Ağustos 2011'de yaşanan ve bastırılan ayaklanmalar üzerinden İngiltere'nin sosyolojik yapısı hakkında bilgi sahibi olmaktır.

Ağustos 2011’de yaşanan ayaklanmaların nedenleri nelerdir? İngiltere’de Ağustos 2011’de yaşanan isyanların tek bir nedeni yoktur. Sosyal olaylar, çok nedenselli ve karmaşıktır. Sosyolojik muhayyile, olayların çok yönlü irdelenmesini gerekli kılar. Ayaklanmalara sadece ekonomik nedenler değil, sosyal ve kültürel nedenler de etki etmiştir.

İngiltere de küresel ekonomik krizden etkilenmektedir. Sosyal refah devletinin yardımları azalmaktadır. Neo-liberal ekonomik model, beraberinde bunalımları da getirmektedir. Hayatlarını devletten aldıkları yardımla geçirenler için yeni düzen, şok yaratmaktadır. Mesleki donanımı olmayan alt sosyal sınıf insanı, kitle hareketlerine açık hale gelmektedir. Televizyondan ve çevresinden gördüğü yaşam tarzına erişecek araçları bulamayınca anomik duruma düşmektedir. Herkese ve her şeye yabancılaşmaktadır.

Teorik Çerçeve

İngiltere’deki ayaklanmalar, sosyolojik açıdan anomi teorisi ile temellendirilebilir. Kelime anlamı “normsuzluk” ya da “kuralsızlık” olan “anomi” kavramını, sistematik olarak ilk defa Durkheim kullanmıştır. Anomi, toplumdaki normların ya da kuralların işlevini yitirmesi sonucu meydana gelen bunalım ve dengesizlik durumudur. (Bayhan,1997). Durkheim dahil bütün sosyologlar “anomi”yi, salt “normsuzluk” olarak değil; bir grup ya da toplum üyelerinin nerede, nasıl ve ne şekilde hareket etmelerini belirleyen normların veya sosyal kuralların saygınlık ve etkinliklerinin azalması; normlara olan bağlılığın zayıflaması sonucu fertlerin bir çeşit başıboşluk, düzensizlik, kargaşa, kararsızlık, karamsarlık ve belirsizlik içine düşmelerini ifade eden bir kavram olarak görmektedirler (Erdoğan, 1985:163).

Durkheim’a göre anomi, bir grup içerisindeki belirgin değerlerin bozulması ve göreceli yokluğunu ifade eder. Anomi, normatif tanımlama ve açıklamanın eksikliği olarak ifade edilir. Durkheim için anomi, toplum içindeki bireyle ilgili değil, daha ziyade bireyin içinde bulunduğu normatif yapının bozulmasıyla ilgilidir. Bu sosyal durum içinde kendini bulan birey, anomik duruma girmiş demektir. (Epstein, 1998:5). İngiltere’deki ayaklanmaların bir nedeni de normatif değerler sisteminin bozulması sonucu oluşan anomik durumdan kaynaklanmasıdır.

Durkheim, anomi kavramını, kolektif kimlik, ortaklaşa çıkar ve değerlere dair algının gerilemekte olduğu ve bireylerin genel olarak kabul edilen davranış normları ya da sosyal standartlardan bağımsız biçimde davrandıkları bir toplumdaki durumu tanımlamak için kullanmıştır. Durkheim, modern toplumda bireyseliğin artması ve değerlerin birbirinden giderek uzaklaşmasının anomi gibi sosyal çözülme riski ile karşı karşıya kalma ihtimalini artırdığına inanmaktadır (Bilton vd., 2009: 6).

Merton, Durkheim'in anomi kavramını, kültürel değerler sistemi ile sosyal yapı arasındaki çatışma varsayımı ile geliştirir. Merton kişinin çevresini ikiye bölmektedir. Değerler ve normlar kültürel çevreyi, insan ilişkileri ise sosyal çevreyi meydana getirir. Sosyal çevre ile kültürel çevre arasında uyumsuzluk olduğu zaman gerilimler ortaya çıkar. Bu gerilim, sosyal çevresinin insanı kültürel normlara uygun eylemde bulunmama yöneltmesi demektir. Merton, "anomi" dediği sosyal çevre ile kültürel çevre arasındaki uyumsuzluk halini basit ve şiddetli olarak ikiye ayırmaktadır. Basit anomi, bir grup ya da toplumdaki değer çatışmalarından doğan huzursuzluk durumudur. Bu durumun sonunda, bir rahatsızlık ve gruptan kopma duygusu belirebilir. Şiddetli anomi ise, bir grup ya da toplumdaki değer sisteminin çürümesi ve çözülmesi demektir. Bunun sonunda çok daha şiddetli huzursuzluk doğar (Kongar, 1985:163). İngiltere'deki ekonomik kriz, yoksulluk, işsizlik, sosyal dışlanma, ırk ayrımcılığı, parçalanmış aileler, baba otoritesinin eksikliği, tüketim toplumu baskısı vb. nedenlerle sosyal yapı ve kültürel yapı arasındaki uyumsuzluk ve sisteme güvenin yitirilmesi hem basit anomi hem de şiddetli anomi bağlamında isyanları oluşturmaktadır. İsyancılar, toplumun genelinde bir normsuzluk, güvensizlik ve anlamsızlık yaratarak kaygıya neden olmaktadır. Şiddetli anomik yapının sonundaki aşama anarşidir.

Merton'a göre anominin göstergeleri şunlardır:

- a) Toplum liderlerinin bireylerin ihtiyaçlarına karşı kayıtsızlıkları hakkında anlayış.
- b) Genellikle kuralların eksik olarak görüldüğü bir toplumda çok az şeyin gerçekleşeceği duygusu.
- c) Hayatın hedeflerinin gerçekleşmesi yerine azalan bir şekilde geriliyor olduğuna dair duygu.
- d) Çaresizlik, hiçlik duygusu.

e) Bireylerin psikolojik ve toplumsal destekler için arkadaşlarına, bireysel ilişkilerine kanaat edememesidir (Kızıılçelik, 1992:309).

Bütün bu göstergeleri, aşağıda İngiltere'deki ayaklanmaların nedenleri irdelenirken görmek mümkündür.

Merton'un anomi teorisinde temel olan kültürel hedefler ile bu hedeflere ulaşımındaki kurumsallaşmış araçlar arasındaki bireysel uyum tipolojileri "uyum, yenilik yaratma, şekilcilik, çekilme ve isyan davranışlarıdır". Bu tipolojide isyan davranışı, hem kültürel değerlerin hem de sosyal yapının reddini ve yeni sistem arayışını ifade eder. Anomik bir davranış olan isyan davranışı, İngiltere'deki isyanların izahında önemli bir argümandır.

Merton, sosyal yapı ile kültürel yapı arasındaki uyumsuzluk ve çatışma sonunda meydana gelen "anomi"nin en tipik görünümünün kentsel alanlarda ortaya çıktığını belirtir. Merton'a göre, "her türlü aşırılıklar ortamı" olan kentler ve özellikle metropollerde kitle iletişimi ve onun uyardığı özelemler, sosyal yapı ve kültürel yapı arasındaki kopukluğun artmasında temel etkenlerden en önemlisidir. Bu ortamda bireylerin özlem düzeyleri ile bu özlemleri gerçekleştirebilecek olanaklar tümüyle uyumsuz hale gelir (Tolan, 1981:73). Parsons'da, Merton'un anomi teorisine benzer anomi teorisi geliştirmiştir.

Parsons'a göre, toplumun bireye önerdiği amaçlar (değerler) ile bireyin sahip olduğu araçlar (kurallar) arasındaki uyumsuzluk anomiyeye neden olmaktadır. Değer-kural çatışması bağlamında amaç-araç çatışmasının meydana getirdiği anominin en olası biçimi, bireylerin ulaşmayı arzuladıkları amaçlara uygun araçlara sahip olmaması durumudur. Bir başka olasılık ise, belli amaçların haklı çıkardığı araçların bireyin gözünde açıklığa kavuşmamış olmasıdır. Anominin bir üçüncü biçimi de asıl amaçlarla, kurumsal amaçlar arasındaki uyumsuzluğun bireylerin gözünde açık bir duruma gelmesidir (Özkök, 1985:92). Bu bağlamda, tüketim toplumunun insanlara enjekte ettiği arzular ve istekler ile bu arzu ve isteklere ulaşacak araçlarda yaşanan sorun İngiltere'deki isyanların temel alt yapısını oluşturmaktadır.

Gerek Durkheim, gerek Merton ve gerekse Parsons'un anomi teorileri birbirini tamamlamaktadır. İngiltere'deki yaşanan ayaklanmalar Durkheim, Merton ve Parsons'un anomi teorileri bağlamında anlamlı olmaktadır.

Başbakan Cameron, isyanları değerlendirirken şu sözleri kullanmıştır: “Has-ta Toplum”, “Parçalanmış Toplum”, “Moral Çöküş”. Bu sözler anominin göstergeleridir. Bu bağlamda, İngiltere’de yaşanan ayaklanmalar anomik toplumsal yapının sinyalleri gibidir.

Slater’e göre, isyanların “parçalanmış toplum” tarafından değil, “parçalanmış devlete” karşı olduğunu savunmaktadır. Neo-liberal hükümet uygulamaları, batan bankalar, vergi kaçırmalar, polise güvensizlik “parçalanmış devlet” imgesi yaratmaktadır (Slater, 2011).

Trajik olan, İngiltere’de bu ayaklanmalar yaşanırken, İngiltere ve Fransa’nın, Libya’daki “Arap Baharı”nda Kaddafi’nin düşmesi için savaşıyor olmasıydı. Ayrıca, Libya’da savaşan muhaliflere silah satan ülke yine İngiltere idi. Yine, Kaddafi sonrası yeni iktidarla Libya petrol gelirlerinin %30’unu İngiltere ve Fransa’ya vermesi konusundaki anlaşmaları da “yeni sömürgecilik” uygulamalarıdır. Aslında, bilişim toplumunda ve krize endeksli ekonomik yapıda, İngiltere bir şey üretmemektedir. Sanayi devriminin ilk başladığı İngiltere’de, tekstil fabrikalarının kapatılıp, günümüzde emek unsuru ucuz olduğu için Bangladeş’e aktarılması değişen ekonomik yapının göstergesidir. Küresel düzende yeni gelir kaynakları, küresel aktörler tarafından eskiden olduğu gibi savaş üzerinden sağlanmaktadır. Kendi ülkesinde ayaklanmalar yaşanırken, İngiliz Başbakanının Libya’daki savaşla ilgilenmesi manidardır. Pragmatik anlamda, petrol gelirine ulaşacağı için ise anlamlıdır. Bütün bu yaşananlar küresel neo-liberal sistemle ilgilidir. Bu çerçevede, ayaklanmalar, öncelikle küresel neo-liberal sistemin eleştirisi üzerinden okunacaktır.

KÜRESEL NEO-LİBERAL SİSTEMİN ELEŞTİRİSİ

Küreselleşme sürecinin en yoğun yaşandığı çağ olan yaşadığımız dönem, “risk toplumu” ve “gözetim toplumu” olarak kavramsallaştırılmaya çalışılan yeni toplum türlerinde güvensizlik, kaygı ve anlamsızlık temelinde anominin yeniden üretildiği zamanlar olmaktadır (Bayhan, 2011:154).

Küreselleşmenin temel ekonomi politik yapısı neo-liberal uygulamalar olduğu için, aslında küresel neo-liberal sistem aynı zamanda anomik toplumsal yapıyı oluşturmaktadır.

1980’li yıllarda, ABD’de Reagan, İngiltere’de Thatcher ve Türkiye’de Özal’ın uygulamaya koyduğu “neo-liberal ekonomi politikalar”, sosyal yapı ile kültürel yapının uyumsuzluğu bağlamında anomik yapılanmalar yaratmıştır (Bayhan, 2011:156).

İngiltere’de Thatcher, ABD’de Reagan’ın post-endüstriyel, post-fordist ve post-refah devletçi dönem ile neo-liberal ideolojiyi uygulamaları, hızla artan maddi eşitsizliğin, sosyal ve kültürel parçalanmanın yılları oldu. Thatcherizm, eşitsizlik ve adaletsizliğin yeniden meşrulaştığı uygulamaları içermektedir. Daha sonraki dönemlerde tek kutuplu küresel sistemin alternatifsiz ekonomi politikası neo-liberalizm eşitsizlikleri artırarak toplumlara olumsuz etkilemeye devam etmiştir.

2008-2009 küresel finansal krizinde, bankalara tolerans ve af gösterilirken, 2011 Ağustos’unda isyancı ergenler günah keçisi olarak cezalandırılmıştır (Scambler & Scambler, 2011).

Sistemin efendileri, krizin öfkelerini göçmenlerin üzerine çekerek onları daha baştan suçlu ilan etmişlerdi. Kriz sonrası banka yöneticilerini bir komisyon önünde sorgulayanlar, sorgulananların tüm sorular karşısında sadece ‘Sorry’ deyişlerine tanıklık etmişti. Bu kadardı işte. ‘Üzgündüler’ yapacak bir şey yoktu. Binlerce insan işinden olmuş, binlerce insan kredi ile aldıkları evlerin borçlarını ödeyemez hale gelmiş, hiçbir sorumluluk taşımayan üzgüncüler o evlere kural gereği el koymayı da ihmal etmemişlerdi. Üç yüz bin insanın beş yıl içinde işten çıkarılacağını ilan eden hükümet ise bir yandan bankalara para aktarıırken diğer yandan insanlara iş bulun çalışın tarzı ölümcül şakasını yapmayı da ihmal etmemişti. Artan faizler ve yükseltelen vergiler alım gücünü düşürmekle kalmamış, insanlara buna razı olmaları tavsiye edilmişti.

İş yoktu. Hatta krizi bahane edenler işçileri işten çıkarmış, daha az ücretle daha çok çalışmayı şart koşmuşlardı. Hizmet sektöründe çalışan binlerce insan - ki bunların büyük çoğunluğunu göçmenler oluşturur- kapı dışarı edilmiş, edilmeyenlerin ise çalışma saatleri uzatılmış, ücretleri düşürülmüştü. İtiraz edenlere verilen cevap sömürünün binlerce yıllık cevabıydı ‘işine geliyorsa dışarıda binlerce iş bekleyen insan var’ Hem işinden hem de sosyal hakları

kesilenlerin içten içe biriken örgütsüz bir öfkeyi büyütmesinin sonuçlarını herkes Londra'daki olaylarda görmüştür (Olgun, 2011).

Ağustos 2011'de Londra'daki isyan ateşleri mevcut ekonomik ve sosyal düzene karşı bir tepkiyi dışa vuruyordu. Tıpkı 2005 yılındaki Parisli isyancılar ve on yıldan uzun bir süre önce Los Angeles'takiler gibi Britanyalıların öfkesi de, merkezinde ırksal hiyerarşi ilişkileri olan karmaşık bir dizi sosyal meseleye karşılık düşüyordu. Öte yandan bu örneklerin her birinde görülen yakıp yıkma ve yağma olayları da metaların gücüne ve mülkiyet yönetimine karşıydı; çünkü mevcut mülkiyet ilişkileri ve meta düzeni bu haliyle kesinlikle ırksal hiyerarşinin araçlarıydı. Bu mücadeleler, neoliberalizmin haksızlıklarına karşı, özellikle de özel mülkiyet düzenine karşı çıkmak anlamında ortak olan için yapılan mücadelelerdir. Ancak bu onları sosyalist yapmıyor. Aslında, bu mücadeleler çevriminde geleneksel sosyalist hareketlerin izine çok az rastlanıyor. Ve ortak olan için mücadeleler özel mülkiyet düzenine karşı durduğu kadar, kamu mülkiyeti düzenine ve devlet kontrolüne de aynı şekilde karşı çıkmaktadır (Hardt ve Negri, 2012:11-12).

Guardian yazarı *Seamus Milne*, isyanların açgözlülük ve yağmayla yönetilen bir toplumu yansıttığı gözlemini aktardığı yazısında, "hükümetin umursamaz bir şekilde devleti küçültmeye girişmesi" nedeniyle bu sokak hareketlerinin beklenmedik olmadığını belirterek, şu noktaların altını çizmektedir:

"Bankacıların, kendilerinden hesap sorulmaksızın herkesin gözü önünde ülkenin zenginliğini yağmaladığı bir ortamda, kolay para kazanmanın dışında kalanların neden gidip bir cep telefonu yağmalamaya hakkımız olmasın diye düşünmelerini anlamak zor değil. Bazı eylemciler, bu ilintiyi çok açık bir şekilde kuruyor. Biri, 'Siyasetçiler bizlerin yağmaladığımızı, hırsızlık yaptığımızı söylüyorlar. Asıl gangsterler onlar' derken 'Bir diğeri de, zenginlere, istediğimiz her şeyi yaptığımızı gösteriyoruz' görüşünü dile getiriyor."

Seamus Milne, 30 yıldır uygulanan neoliberal politikaların İngiltere'deki toplumlararası bağları paramparça ettiğini, bu nedenle de kesinti planlarını hazmedebilecek bir toplumsal yapı bulunmadığını belirterek, analizine şöyle devam etmektedir:

“İngiltere’de kentlerde gördüğümüz, siyasetin ve sosyal dayanışmanın zehirli bir şekilde başarısızlığa uğradığı, açgözlülükle yönetilen bir toplumun yansımasıdır. Şimdi, asıl tehlike bu ayaklanmaların etnik çatışmaları tetiklemesidir. Bu arada, Avrupa ile Amerika Birleşik Devletleri arasında gidip gelen ekonomik krizin son aşaması da İngiltere’yi krize ya da uzun bir ekonomik durağanlığa sürüklemeye olasıdır. Hükümetin, politika değişikliğine gitmemesinin yıkıcı maliyetini daha yeni görmeye başladık.” (Milne, 2011).

Bauman’a göre, ekonomik krizde çöken bankaları yeniden finanse eden hükümete, artan eşitsizlik ile tüketicilerin tepkisi isyanla ifade edilmiştir. Hükümetin sorunu çözmek için uyguladığı sokağa çıkma yasağı ve cezalar geçici önlemlerdir. Gençler, dükkanları yağmalayıp yakarken, “toplumu değiştirme” girişimi yoktu, onların isyanı biriken hayal kırıklıkları ve öfkelerinin patlamasıdır. İngiliz hükümetlerinin sistemi piyasa güçlerine terk etmesi, şehirlerde artan konut fiyatları, sosyal politika yardımlarının kesilmesi ve kentlerde gecekondu bölgeleri kutuplaşmaları derinleştirmiştir. Bugünkü büyüme modeli daha ziyade eğlence, sağlık, eğitim gibi hizmetlerle ölçülmektedir. İnsanların doğayı sorumsuzca tahrip etmesi, kaynakların tükenmesi, kıtlıklar, kitlesel göç ve kaçınılmaz savaşlar doğurmaktadır. Dünyadaki gelirin paylaşımında, en yoksul kesim bu gelirin %2’sini alırken, en zengin kesim %74’ünü almaktadır (Bauman, 2011). Temel sorunsal, sosyal sınıflar arasındaki gelir uçurumu, gelir eşitsizliği ve adaletsizliğidir. Varsıl üst sosyal sınıfların abartılı, gösterişli ve israfa dayanan yaşam tarzını medyadan izleyen yoksul alt sosyal sınıflar, kinlerini biriktirmekte ve zamanı geldiğinde en küçük bir kıvılcımla harekete geçmektedirler.

Sennett’e göre, Londra, dünyanın en zengin şehirlerinden biri olmasına rağmen, New York gibi kentte büyük yoksul kesim de yaşamaktadır. Sosyal tabakalar arasında gelir uçurumu yüksek orandadır. Hükümetin kemer sıkma politikaları, ihmal edilen ve dışlanan hoşnutsuz gençlerin şiddet eylemleriyle sonuçlanmıştır. İngiltere’de en genç nüfusta işsizlik oranı yüzde 20’nin üzerindedir. Ancak, işsizliğin getirdiği riskle mücadele etmek için kurulan gençlik merkezleri kapanmaktadır. Yaşlı hizmetleri, kütüphane ve sağlık hizmetleri küçültülmektedir. Yerel polis güçlerinde daralmaya gidilmiştir. Ulusal sağlık hizmetini yeniden düzenleme, üniversite harçlarının artırılması gibi uygulama ve planlamalar geri tepmiştir. Devletin katkısını

azaltarak ekonomik ve sosyal olumsuzlukları çözmek eşitsizlikleri daha da artırmaktadır. Hükümet harcamalarındaki kesintilere öfkeli politik reaksiyon olarak salt kırık camlar ve yanan evlerin gösterilmesi eski moda Marksist bir muhayyiledir (Sennett, 2011). İsyanlar, sadece suç eylemleri değildir. İsyanların temelinde yıllardır uygulanan ve eşitsizlikleri artıran neo-liberal uygulamalar bulunmaktadır.

Neo-liberal sistemi eleştiren Naomi Klein, isyanları şu şekilde değerlendirmektedir: “Mesele sadece kural tanımaz çocukların kendilerinin olmayanları ele geçirmek için durumdan çıkar sağlamalarından ibaret. Ve Cameron’ın dediği gibi, Britanya toplumu bu tip davranışlardan hazzetmez.”

“Tüm bunlar büyük bir ciddiyetle söylendi. Sanki devasa banka kurtarma operasyonları yaşanmamış ve akabinde rekor seviyede yardımlar onlara aktarılmamış gibi. Olağanüstü G-8 ve G-20 toplantılarından sonra liderler, yaşananlardan ötürü bankaları cezalandırmama ve benzer bir krizin bir daha yaşanmaması için de hiçbir ciddi önlem almamayı seçti. Liderler, saygıdeğer ülkelere döndü ve en korumasız durumdakileri daha fazla fedakârlık yapmaları için zorladı. Bunları, kamu sektöründe çalışanları işten çıkararak, öğretmenleri günah keçisi ilan ederek, kütüphaneleri kapatarak, eğitim masraflarını arttırarak, sendikal sözleşmeleri geriye çekerek, kamusal malları acilen özelleştirerek ve emeklilik haklarını budayarak gerçekleştirdiler. Ve tüm bunlar olurken televizyonlarda yaptıkları konuşmalarla onlara bu “yetki”lerin verilmesi gerektiğini söyleyenler kimlerdi? Tabii ki bankacılar ve yatırım fonu yöneticileri.”

“Bu, küresel yağmadır, muazzam bir “içini boşaltma” zamanıdır. Patolojik bir salahiyet duygusuyla cesaretlenen bu yağma, gündüz vakti, uluorta, tüm ışıklar açıkken ve sanki saklayacak hiçbir şey yokmuşçasına gerçekleştirilmiştir. Yine de onları durmadan rahatsız eden korkular da mevcuttur. Temmuz başında, Wall Street Journal, bir anketten alıntı yaparak milyonlucukların %94’ünün sokak şiddetinden korktuğunu açıklamıştı. Görünen o ki bu makul bir korkuymuş. Londra’daki isyan tabii ki politik bir protesto değildi. Ama gece karanlığında hırsızlık yapan insanlar, ülkelerindeki elitlerin gün ışığında soygunculuk yaptıklarını adları gibi biliyorlardı. Yağma bulaşıcıydı.”

“Muhafazakârlar, isyanın mali kesintilerle alakalı olmadığını söylerken haklı. Fakat yaşananların o kesintilerin temsil ettikleriyle çok yakın bir ilişkisi var: Mahrum bırakılmak. Alt sınıflara mahkûm edilmiş insanların sayılı kaçış yolları da-sendikalı bir iş, karşılanabilir, iyi bir eğitim- hızla kapatılıyor. Mali kesintiler toplumun tüm kesimlerine, “Bulduğunuz yerde mahsursunuz, tıpkı çok daha güçlendirilmiş sınırlarımızdan içeri sokmadığımız göçmenler ve mülteciler gibi” diyen bir mesaj niteliğinde.”

“David Cameron’ın isyanlara tepkisi bu mesajı daha da gerçekçi hale getirmek oldu: kamu konutlarından tahliyeler, iletişim araçlarını kesme tehditleri, acımasız hapis cezası kararları (çalınmış 2 adet külot alan bir kadın 5 aya mahkum edildi). Mesaj bir kez daha gönderildi: “Kaybolun, sessizce!” (Klein, 2011). Belki, ağır ceza yaptırımları ile isyanlar kısa sürede sonlandırılmış ve bastırılmış olabilir. Ancak, küresel neo-liberal politikaların uygulanmaya başlandığı 1980’lerden itibaren İngiltere’de isyanların olduğu görülmektedir. 1980’lere kadar İngiltere’de kentsel alanlarda kolektif şiddet ve huzursuzluk görülmez iken; 1981, 1985, 2001 ve Ağustos 2011’de kolektif şiddet ve kent huzursuzluğu yaşanmıştır (Solomos, 2011). Bu tarihlere dikkat edilirse küresel neo-liberal ekonomi politikalarının uygulandığı ve isyanların ekonomik kriz dönemlerine tekabül ettiği görülecektir.

Hardt ve Negri’nin (2012), analizlerine göre, neoliberalizmin zaferi ve krizi ekonomik ve politik hayatın koşullarını değiştirdi ancak aynı zamanda da, yeni “öznellik figürleri” oluşturarak, toplumsal, antropolojik bir dönüşümü başlattı. Hardt ve Negri krizin bu öznel figürlerini 4’e ayırmaktadır: Borçlandırılanlar, medyalaştırılanlar, güvenlikleştirilenler ve temsil edilenler.

a) **Borçlandırılanlar:** Finansın ve bankaların egemenliği *borçlandırılanları* yarattı. Borçlu olmak günümüzde toplumsal yaşamın genel koşulu haline geliyor. Borca girmeden yaşamak neredeyse imkânsız: öğrenciler burs alıyor, ev için uzun vadeli kredi, araba için kredi, doktor reçetesi için ise borç alınıyor ve liste böyle uzayıp gidiyor. Öznelliğimiz artık borç temelinde şekilleniyor. Borç alarak hayatta kalıyorsunuz ve bu borçlar karşısındaki sorumluluğunuzun ağırlığı altında hayatınızı sürdürüyorsunuz. Borç sizi kontrol ediyor. Borç tüketimimizi disipline sokuyor, sizi kemer sıkmaya zorluyor ve sıklıkla sizi hayatta kalma

stratejilerine geriletiyor ama bunun ötesinde borç size çalışma ritmi ve birtakım tercihler dayatıyor. Eğer üniversiteyi borçlu bitirmişseniz, borcunuzu ödemek için size önerilen ilk ücretli işi kabul etmek zorunda kalıyorsunuz. Eğer uzun vadeli kredi alarak bir daire edinmişseniz, işinizi kaybetme, bir tatile çıkma veya kendinizi geliştirmeye zaman ayırma lüksünüz olmuyor. Siz borçlarınızdan sorumlu olursunuz ve hayatınızda yarattığı zorluklardan dolayı suçluluk duyarsınız. Borçlandırılan, suçluluğu yaşam biçimine dönüştüren mutsuz bir bilinçtir. Sömürü bugün asıl olarak mübadele değil borç temeline, yani nüfusun yüzde 99'unun yüzde 1'e tabi oluşuna –iş borçlu, para borçlu, itaat borçlu oluşuna-dayanıyor. Yeni bir yoksul figürü doğuyor ve bu yalnızca işsizler ve düzensiz, güvensiz, güvencesiz ve yarım gün çalışanlardan oluşmuyor. Aynı zamanda, düzenli çalışan ücretlileri ve orta sınıfın yoksullaşan kesimini de kapsıyor. Onların yoksullukları asıl olarak borç zincirlerine dayanıyor. Esaret ilişkisi tekrar üretiliyor (Hardt ve Negri, 2012: 18-21). Bankaların sorumsuzca dağıttığı kredi kartlarıyla, tüketim tapınakları AVM'lerde alışveriş yaptığında mutlu olan / olduğunu zanneden, ancak geliri kredi kartı borcunu ödemeye yetmeyince, başka bankanın kredi kartından para çekerek borcunu ödeyen ve sürekli bir borç sarmalında yaşamaya alıştırılmış “postmodern esir” bireyler.

b) **Medyalaştırılanlar:** Bilişim ve iletişim şebekeleri üzerindeki kontrol medyalaştırılanları yarattı. Günümüzün medyalaştırılan özneleri enformasyon, iletişim ve ifade fazlalığından muzdarip olmaktadır. Özellikle egemen ülkelerdeki birçok işçi için, sosyal medya onları aynı zamanda hem işlerinden özgür kılıyor hem de işlerine zincirliyor. Akıllı telefonunuz ve kablosuz bağlantınızla, her yere gidebiliyorken aynı zamanda da işinizin başında kalabiliyorsunuz. Yani, nereye giderseniz gidin yine de çalışıyorsunuz! Medyalaştırılma, iş ile yaşam arasındaki ayrımın giderek belirsizleşmesinde ana etkidir. Bu yüzden, böylesi işçilerin yabancılaşmasından değil medyalaştırılmasından söz etmek daha doğrudur. Yabancılaşmış işçinin bilinci ayrılmış veya bölünmüşken, medyalaştırılan işçinin bilinci ağ ortamına tabi kılınmış veya özümsemiştir. Medyalaştırılanın bilinci gerçekte yarılmamış, parçalanmış ve dağılmıştır. Medyalaştırılanın öznelliği bu yüzden paradoksal olarak ne aktif ne de pasiftir, sürekli olarak dikkat kesilmiş bir halde bekler. Nasıl ki insan üretkenliği borçlandırılan figüründe maskelenmişse, aynı şekilde medyalaştırılan figür de gizemleştirilen ve içi boşaltılmış insan zekâsı barındırmaktadır.

Medya, her geçen gün hayatımızın daha derinlerine işlemektedir. Hayat deneyimlerimizin, özlem ve arzularımızın karmaşık anlatıları yerini sosyal medyadaki tipik sorulara bıraktı: Şimdi neredesin? Ne yapıyorsun? Dostluk alışkanlıkları ve pratikleri “online arkadaşlık” işlemlerine indirildi (Hardt ve Negri, 2012: 22-25). Bütün mahremiyetini sosyal medya ile paylaşan, hem “teşhirci” hem de “röntgeni” konuma gelen “sanal nettaşlar” “pornografik” bir gösterinin özne ve nesnelere olarak “mahremiyetlerini tüketmektedir”.

c) **Güvenlikleştirilenler:** Güvenlik rejimi ve genelleştirilen istisnalar devleti korkunun pençesine düşmüş ve korunmak için yalvaran bir figürü, güvenlikleştirilenleri yarattı. Havaalanı güvenliğinden geçerken bedeniniz ve eşyalarınız cihazlarla taranıyor. Belli ülkelere girerken parmak izi veriyorsunuz, göz retinanız taranıyor, işsiz kalıp sosyal güvenlik yardımı almaya başlayacak olursanız, farklı türden bir denetim zincirine tabi tutuluyorsunuz; çabalarınız, niyetleriniz ve gösterdiğiniz gelişmeler kayıt altına alınıyor. Hastane, hükümet dairesi, okul; hepsinin kendi denetleme rejimi ve veri toplama sistemi mevcuttur. Ancak bütün bunlar başınıza yalnızca özel bir yere girdiğinizde gelmez. Sokakta yürüyüşünüz de büyük bir ihtimalle bir dizi güvenlik kamerası tarafından kaydedilmekte, kredi kartı harcamalarınız ve İnternette yaptığınız araştırmalar takip edilmekte, cep telefonu aramalarınız kolaylıkla dinlemeye takılmaktadır. Güvenlik teknolojileri yakın tarihte büyük bir sıçrama yaparak toplumun, hayatımızın ve hatta bedenlerimizin derinlerine nüfuz etti. Bir hapisane toplumunda yaşamayı kabul edersiniz çünkü dışarı size daha tehlikeli görünür.

İnsan güvenliğinin nesnesi değil aynı zamanda öznesidir de. Gözünüzü dört açın çağrısına yanıt verirsiniz; metroda sürekli kuşku davranışları gözlersiniz; uçakta yanınızda oturan adamın şeytani planları olduğunu, komşunuzun kötü niyetler beslediğini düşünürsünüz. Korku, görünüşte evrensel güvenlik aygıtına gözlerinizin gönüllü hizmet vermesinin ve kulaklarınızın sürekli tetikte oluşunun haklılık gerekçesidir. Güvenlikleştirilen toplumda hem mahpus hem de gardiyan rolünü oynarsınız (Hardt ve Negri, 2012: 26-27). Bu durum, bireyin kişiliğinde şizofrenik parçalanmalara neden olma riskini taşımaktadır. Postmodern birey “hem o hem de o” olmanın getirdiği kaosu yaşamaktadır.

Güvenlik rejiminin gözetim, denetleme ve fişleme biçimleri aslında Marx'ın kapitalizm öncesi İngiltere'sinde mülksüz ve aylak sınıflara yönelik "kanlı yasalar"a reva görüldüğü rolü yerine getirmektedir. Kırsal kesimden kopup gelen nüfusu kent merkezlerinde yerleşik işleri kabul etmeye zorlamanın yanında, bu yasalar aynı zamanda bir disiplin de yaratıyordu; bu disiplin sayesinde geleceğin proleterleri sanki kendi istekleri ve kaderleriymiş gibi ücretli emekçi olmayı kabul edecekti. Aynı şekilde, güvenlik toplumuna katılımımız da arzularımızın ve umutlarımızın ama en önemlisi de korkularımızın bir tür talim veya terbiyecisi olarak işlev görmektedir. Hapishane artık nüfusun deposudur bir bakıma ama aynı zamanda da "özgür" nüfus için korkutucu bir derstir de. Dahası, mevcut ekonomik ve finansal kriz başka korkular da doğurmaktadır. Ve birçok durumda en büyük korkulardan birisi işini kaybedip bu yüzden yaşamı sürdürme araçlarından yoksun kalma korkusudur. İyi işçi olmak, işverenine sadık olmak, greve gitmemek zorundasın; aksi halde işsiz kalır, borçlarını ödeyemezsin. Güvenlikleştirilen birey bir dizi ceza ve dış tehlike korkusuyla yaşar (Hardt ve Negri, 2012: 29-30). Korku ve kaygı, paradoksal olarak gönüllü gözetlenmeyi getirir. "Gözetim toplumu" bireyin özgürlüğünü, güvenlik adına terk etmesine veya ertelemesine yol açmaktadır. Gözetim aracılığıyla denetim, paranoid bir toplum yapısı üretmektedir.

d) **Temsil Edilenler:** Demokrasinin yozlaşması garip ve depolitize edilmiş temsil edilenler figürünü ortaya çıkardı. Temsil aslında demokrasinin bir aracı olmayıp, tersine demokrasinin gerçekleşmesi yönünde bir engeldir. Temsil edilen figür, borçlandırılan, medyalaştırılan ve güvenlikleştirilen figürleri bir araya getirip, onların tabi konumda kalıp çürüdüklerini göstermektedir. Çok zengin olanlar siyaset yapmaktadır. Hükümette olduklarında, seçilmiş temsilciler zenginliklerine zenginlik katar. Ayrıca, eğer güçlü bir medyayı kontrol etmiyorsanız, politik olarak hangi hakikati dile getirebilirsiniz? Lobiler ve kapitalistlerin finanse ettiği kampanyalar bizi yöneten politik zümreleri göreve getirme ve gütmeye konusunda son derece etkilidir.

Güvenlik toplumunda yaşayanların korkusu, egemen medyanın korkutma taktikleriyle sinsice ve acımasızca üretilmektedir. Akşam haberlerini izlemeniz bile dışarıya çıkmaktan korkmanız için yeterlidir; süpermarket reyolları arasından kaçırılan çocuklardan terörist bombalama planları-

na, komşu semtteki psikopat katillere kadar her şey vardır. Hobbes'in söylemiyle "Homo homini lupus est (İnsan insanın kurdudur). Politik hayatın aktif bir katılanı olmayan temsil edilen kendini yoksulluğunda yoksul olarak bulmuştur. Bu toplumsal hayat vahşi ormanında tek başına korku içindedir. Dolayısıyla, temsil edilen, öteki figürler gibi; tıpkı medyalaştırılanların zekâsına, duygulanımsal kapasitelerine ve dilsel keşif güçlerine ihanet etmesi gibi; tıpkı korku ve teröre indirgenmiş bir dünyada yaşayan güvenlikleştirilenlerin çağrışımı, adil ve sevgi dolu toplumsal mübadele imkânından yoksun bırakılması gibi, temsil edilen de etkili politik eyleme giremez. Çözüm, yoksullaştırılan ve içi boşaltılan öznel figürlere isyan etmekten geçiyor. Demokrasi ancak, onu kavrayıp hayata geçirmeye yetkin bir özne ortaya çıktığında gerçekleşecektir (Hardt ve Negri, 2012: 31-35).

Hardt ve Negri'nin analitik analizi, neo-liberal politikaların krizi sonucu ortaya çıkan "yabancılaşmış bireyi" ve anomik toplumsal ortamın yapısal boyutunu sosyolojik açıdan betimlemektedir. Sistemin krizi, köşeye sıkışan kitlelerin ayaklanması ile seslerini duyurmalarına yol açmaktadır. Küresel neo-liberal politikaların temelde neden olduğu sosyal krizin ve ayaklanmaların diğer sosyolojik nedenleri şu şekilde analiz edilebilir.

SOSYOLOJİK AÇIDAN AYAKLANMALARIN NEDENLERİ

İngiltere'deki ayaklanmalar hakkında, ahlaki çürümeden aşırı tüketime dayalı toplum yapısına kadar birçok sebep ortaya atılmıştır. Ayaklanmaların nedenlerini irdeleyen sosyolojik araştırma ve yazında bir tipoloji ve ideal tip modeli sunması itibarıyla Birch ve Allen'in sınıflaması daha kapsayıcıdır.

Birch ve Allen (2012), İngiltere'deki ayaklanmaların nedenleriyle ilgili açıklamaların üç başlık altında toplanabileceğini ifade ederler.

a) **Sosyo-demografik açıklamalar:** Ayaklanmaların nedenleri olarak ekonomik yapıdaki bozulma, hükümetin harcama kesintileri, yoksunluk ve artan eşitsizliğe vurgu yapmaktadır. Bu görüşü savunanlar, genellikle politik yelpazede "sol görüşü" benimseyenlerdir.

b) **Normatif veya değer temelli açıklamalar:** Ayaklanmaların nedeni olarak “ahlaki çürüme”, “hasta toplum”, “yetersiz ebeveynlik”, David Cameron’un söylemiyle “Broken Britain” (kırılğanlaştırılmış / parçalanmış İngiltere) vb. gibi kültürel açıdan değerlerin bozulmasına vurgu yapmaktadır. Bu görüşü savunanlar ise, genellikle politik yelpazede “sağ görüşü” benimseyenlerdir.

c) **Politik açıklamalar:** Ayaklanmanın nedenleri olarak elit skandallara vurgu yapar. Bankacılar ve politikacıların dahil olduğu 2008-2009 mali kriz ve 2009 harcama skandalı, zenginlerin vergi kaçırması, bankacıların bankaları batırması “orta sınıf yağma” olarak tanımlanmaktadır. Polise genel güvensizlik, siyasi aktörlerin halka yabancılaşması, devlet kurumlarına güvensizlik vb. faktörler isyanın oluşmasında etkili olmuştur.

Birch ve Allen’in yaptıkları survey araştırmasına göre, sosyal bilimsel nedensellik ilişkisine göre ayaklanmalar analiz edildiğinde, yukarıdaki nedenlerin etkisi öncelik sırasına göre şu sırayı izlemektedir. Öncelikle politik skandallar ve siyasi kurum algıları, daha sonra normatif değerlerdeki bozulmalar ve son olarak sosyo-demografik özellikler (sosyo-ekonomik statü, cinsiyet, etnisite vb. gibi) nedenler, ayaklanmaları oluşturmuştur. İsyanlarda, bütün faktörlerin etkisi görülmektedir. Politikacıların davranışları, halkın politikaya yabancılaşması, ahlaki bozulma vb. gibi faktörler. Birch ve Allen’in “*analitik yaklaşım*” olarak ifade ettikleri bu yaklaşım, isyanın nedenlerini bütüncül olarak ve tüm değişkenleri birlikte alan bilimsel bir analizdir (Birch ve Allen, 2012). Daniel Briggs’de, isyanların nedeni olarak; “çeteler”, “sorunlu gençlik”, “işlevsiz aileler”, “tek ebeveyn” ve “alt sınıf” vb. gibi unsurların yanında, halkın politikacılara güvenini yitirmesi, adaletsizlik düşüncesi ve yabancılaşma faktörlerinin de sosyal bozulma bağlamında etkisinin bulunduğunu belirtmektedir (Briggs, 2012).

Flint ve Powell’e göre, kentsel alanlardaki bunalım ve anti sosyal davranışlar tarihin her döneminde görülebilir. Ailelerin parçalanması, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı, ahlaki bozulma, kiliseye devam etmenin azalması, sıkı çalışma değerinin (Protestan etik) kaybolması, otoriteye saygının azalması bağlamında anti sosyal davranışlar ve şiddetin artışı görülmektedir (Flint ve Powell, 2012). Tarih, sosyolojinin laboratuvarı gibidir. Dolayısıyla, bir

toplumsal sorun irdelenirken tarihte o soruna benzer olaylar değerlendirilmeden, yani dün anlaşılmadan bugün çözümlenemez ve yarın için de öngörü de bulunulamaz. Sosyal olaylar tarihi arka planıyla çok nedenselli, mukayeseli ve analitik araştırılmak zorundadır. Bilimsel araştırmalarda en önemli unsur kavram ve teorilerdir. Soruna ilişkin kavramlar üzerinden teorilerden yola çıkılarak analiz yapılır. İsyanların çözümlenmesinde de, anomi teorisi önemli açılım sağlar.

Bu bağlamda, İngiltere’de yaşanan isyanların nedenleri, sosyolojik anomi teorisi bağlamında anlamlı olmaktadır. Durkheim’a göre, toplumdaki bunalımın temelinde başta ahlaki yozlaşma olmak üzere anomi bulunmaktadır. Durkheim’in analizi, yukarıda ideal tipi verilen sınıflamada “normatif değerlerin bozulması” açıklamasına tekabül etmektedir.

Durkheim, bireyci toplumlarda, toplumsal bilincin tümüyle yitirilmemesi gereğini savunur ve yeni bir ahlak anlayışının zorunluluğu üzerinde ısrar eder (Tolan, 1991:26). Durkheim’a göre, toplumsal sorun esas olarak ahlâki bir sorundur ve çağdaş toplumların bunalımı, temeli toplumun yapısında bulunan ahlâki bir bunalımdır (Aron, 1986:569). Bu bağlamda, Durkheim, modernitedeki problemlerden biri olarak tanımladığı anomiyi; ahlâki düzenleme eksikliği, sınırsız tutkular, değersizlik hissi ve hayatın anlamının olmaması olarak ifade eder. Anominin nedenlerini ise şu şekilde belirtir: Hızlı sosyal değişme, ahlâki otoritenin (örneğin din) zayıflaması, sosyal rollerde ve kurallarda artan karmaşıklık, emeğin parçalanması (Bilton vd., 2009:472). Merton’un ifadesiyle sosyal yapı ile kültürel yapı arasındaki uyumsuzluk anomiyi neden olmaktadır.

Gerek Durkheim’in gerekse Merton’un anomi teorileri, aşağıda betimlenen isyanların nedenlerine içkindir. Yukarıdaki isyanlarla ilgili Birch ve Allen’in yaptığı ideal tip kategorizasyonu temel olmak üzere, isyanın nedenleri şu başlıklar altında irdelenebilir: Sosyal yardımlara bağımlılık, sosyal dışlanma, kentin yoksun öteki bölgeleri (Getto benzeri mahalleler), babanın eksikliği, harcama kesintileri, polisin ötekileştirici tutumu, polisin yetersizliği, ırkçılık, çete kültürü, tüketim kültürü, fırsatlardan yararlanma ve kitle psikolojisi, teknoloji ve sosyal medya.

Bu nedenleri irdelemeden, İngiltere'deki Ağustos 2011'deki isyanlarda yakalanıp mahkeme önüne çıkarılan kişilerin demografik yapıları, isyanın nedenleri hakkında ipucu oluşturmaktadır. Yakalanıp mahkeme önüne çıkarılan kişi sayısı 1984'tür. Bunların %13'ü çete üyesi, %26'sı 10 ile 17 yaş arasında, 2584 işyerine ve 231 eve saldırılmış, 664 kişi yaralanmış veya gasp edilmiştir. Etnik yapılarına göre saldırganların %46'sı siyah, %42'si beyaz, %7'si Asyalıdır. Demografik özelliklere bakıldığında, İngiltere'deki isyancıların çoğunluğunun yoksul, genç ve düşük eğitilmiş olduğu görülmektedir (<http://www.bbc.co.uk/news/uk-15426720?print=true>, 24 October 2011). İsyancıların çoğunun İngiltere'de yaşayan "ötekilerden" oluşması anlamlıdır. Bu veriler ışığında, isyanın on nedeni şu şekilde irdelenebilir.

1. Sosyal Yardımlara Bağımlılık

İngiliz tarihçi, gazeteci Sir Max Hastings, Daily Mail gazetesinde yayımlanan makalesinde "kişisel özgürlüklerin sınırının olmadığı, yoldan çıkmış ahlaki değerlerden bahsediyor, bunun alt sınıfı disiplinden mahrum bıraktığına değiniyor. Hastings'e göre "bu disiplin aslında tek başına bile, alt sınıfın bazı üyelerinin içinde yaşadıkları bağımlılık batağından çıkmalarını sağlayabilir."

Eski hapishane yöneticisi ve Birmingham Kent Üniversitesi Kriminoloji Profesörü David Wilson, İngiltere'de hükümetin vergi mükelleflerinin sırtına başka yük bindirmeden çeşitli programlar yoluyla istihdam ya da sağlık gibi kimi hizmetlere erişimi sağlaması gerektiği gibi bir sosyal haklar kültürü olduğuna dikkat çekiyor.

"Ama bu kültür sadece alt sınıflarda değil, politikacılarda, bankacılarda, futbolcularda da var. Belli bir kesime değil, toplumun her seviyesine işlemiş durumda."

"Politikacıların düz ekran televizyon için ödeme talep ettikleri ya da giderleri üzerinde oynama yaptıkları için hapse atıldıkları bir ortamda, toplumun hangi kesimine bakarsanız bakın gençlerin doğru dürüst bir liderlik göremedikleri açık." (www.bbc.co.uk/turkce/news).

İngiltere’de uzun süredir yaşanan ekonomik kriz, 1930’lardan beri en fazla yaşanan kamu harcama kesintileri, sosyal refah yardımlarının azaltılması düşük gelirli kitleleri olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla, sosyal yardımlara bağımlı yaşayanların isyanlara katılma oranı artmaktadır. Hükümete göre ayaklanmaların nedeni yoksulluk, eşitsizlik ve sosyal yardımların kesilmesi değil, ahlak yoksunluğu içindeki “vahşi alt sınıf” olması fikrine karşın; tarihsel açıdan bakıldığında, örneğin 18.yüzyıl “gıda isyanlarının”, yoksulluk ve gelir düşüklüğünden çıktığı görülmektedir (Grover, 2011). Karnı aç bireyler için ahlak ve din ikinci planda kalmaktadır. Gandhi bu gerçeği şu sözlerle ifade etmiştir: “Günde iki öğün yemek yiyemeyen milyonlarca insan için Tanrının görünmeye cesaret edebileceği yegâne şekil, ancak gıda şeklinde olabilir” (Krech ve Crutchfield, 1983: 113). İhtiyaçları karşılayamama kaygısı ve korkusu, bireylerde güvensizlik yaratır. Bu da sosyal, kültürel, ahlaki ve dini değerlerin davranış üzerindeki etkisini azaltır. İnsan, tamamen biyolojik ve fiziksel bir varlık olarak davranır. İhtiyaçları karşılama kaygısının olmadığı olağan ve normal zamanlarda uğruna ölmeyi göze aldığımız değerlerimiz, kriz dönemlerinde değersizleşmektedir. Tanrı ve din ile ilgili fikir ve inançlar sorgulanıyor. Freudyen anlamda süper ego, yani toplumsal vicdan, kendini anlama, yargılama, öteki ile empati kurma anlamını yitirmektedir. İnsan doğuştan kontrol edilemeyen arzularla dünyaya geliyor. Onu kontrol eden mekanizmayı (gelenek, görenek, örf, adet, aile, hukuk, evli olmak vb. gibi) toplum yaratıyor. Yani toplumun bireyin davranışlarındaki etkisi süper egoyu oluşturmaktadır. Normal zamanlarda davranışları yönlendiren sosyal ve kültürel dayanak noktaları, kriz dönemlerinde biyolojik dayanaklara kaymaktadır.

Aç olan bireylerin önceliğinin karınlarını doyurmak olması, Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde en alt sıradaki fizyolojik ihtiyaçları karşılamakla ilgilidir. Bir alt düzeydeki ihtiyaçlar karşılanmadan bir üst ihtiyaca geçilememektedir. Ayrıca, Paris’te saray kapılarına dayanan aç insanlara Marie Antoinette’e ait olduğu söylenen “ekmek bulamıyorlarsa pasta yesinler” demenin de anlamı yoktur.

İhtiyaçlar sosyal ve kültürel bağları azaltmaktadır. Bireysel sorumluluklar arttıkça sosyal sorumluluklar azalmaktadır. Bu da egosantrik bakış açısını oluşturmaktadır. Batı toplumlarının özünde “egosantrik” davranış kodları bulunurken, Doğu toplumlarının özünde “sosyosantrik” davranış kodları

bulunmaktadır. Tönnies'in toplum sınıflamasında "biz" duygusuna dayanan dayanışmacı gemeinschaft (cemaat) yapısı genellikle Doğu toplumlarında bulunurken; "ben" duygusuna dayanan bireyselci gesellschaft (cemiyet) yapısı genellikle Batı toplumlarında bulunmaktadır.

Bu toplumsal yapı, ekonomik kriz dönemlerinde toplumların reflekslerinde görülmektedir. Mesela, 2001 ekonomik krizinde Arjantin'de halk marketleri yağmalayıp isyan çıkarırken; Türkiye'de yağmalama ve isyan davranışı görülmemiştir. Bunun nedeni Türkiye'nin toplumsal yapısının "biz" duygusuna dayalı dayanışmacı cemaat yapısı olmasından kaynaklanmaktadır. Aile sistemi, aile bireylerinin birbirine destek vererek ekonomik krizden olumsuz etkilenmede koruma işlevi görmüştür. Ayrıca, İslam dininin kültürel kodlarından "haline şükretme" düşüncesi ile Orta Asya Türk geleneklerinden gelen devlete saygılı olma kültürel kodu da isyan davranışını engelleyen özelliklerdir. Batı toplumlarının bireyselci kültürel kodları ekonomik kriz dönemlerinde başkaldırıları getirebilmektedir.

Neo-liberal ekonomi politik uygulamalar, geçici güvencesiz işlerde çalışma, yoksullaşma, işsizlik dolayısıyla sosyal yardımlara bağlı kitlelerin oranını artırmaktadır. Sosyal refah devleti mirasından kalma sosyal yardımlar, ekonomik krizle azaltılmaya ve kesilmeye başlayınca, bu yardımlarla geçinen kitleleri umutsuzluk, güvensizlik ve çaresizlik bağlamında anomik duruma itmekte ve anomik durum isyana yol açmaktadır. Devlet bile verse, sadaka gibi sürekli başkasından gelen yardımla hayatını idame ettirme "asalak toplum" yaratmaktadır. "Balık verme yerine balık tutmayı öğretme" felsefesi çerçevesinde iş imkânlarının artırılması ve çalışarak para kazanmanın yollarının açılması gerekmektedir. Bu görev de devletin birincil görevidir.

2. Sosyal Dışlanma

Independent gazetesine yazan ve suçtan hüküm giymiş çocuklarla ilgilenen Kids Company adlı derneğin kurucusu Camila Batmanghelidjh, ayaklanmalara karışan gençlerin kendilerini, varolan topluma ait hissetmedikleri görüşünde.

Camila Batmanghelidjh, yaşananlardan “ayaklanan kesimde, mevcut sosyal yaşamın hiçbir şey sağlamadığı algısını yaratan” toplum yapısını suçlamaktadır.

Yazara göre bu gençlerin itibarı ilk kez de sarsılmış değil. Gençler, “devamlı aşağılandıkları, mülk zengini bir toplumun içinde devamlı mülksüzleştirildikleri” duygusu içinde.

Öte yandan Kent Üniversitesi’nde ziyaretçi Kriminoloji Profesörü Marian FitzGerald, yapılan araştırmaların sosyal mahrumiyet bölgelerinde yaşıyor olmanın, ayaklanmaları getiren bir faktör olabileceği görüşünde.

“Ama ayaklananlar her zaman sosyal anlamda dışlanmış kesimlerdir diye bir kaide yok - hatta onlar genellikle ayaklanmalarda en korunmasız kalanlardır. Sosyal dışlanmayı bahane olarak göstermek yerine üzerinde daha etraflıca düşünülmüş bir yaklaşımı benimsemeliyiz.” (www.bbc.co.uk/turkce/news).

Özellikle eğitimsiz, işsiz ve yoksul gençler kendilerini dışlanmış hissetmekte ve sisteme yabancılaşmaktadır. Tükenmişlik içindeki gençlerin uyuşturucu bağımlısı olma riski daha fazladır. Aile sistemi de koruyamadığından çaresiz gençlerin isyan hareketlerine katılmaları daha kolay olmaktadır. Ayaklanmalardan yine olumsuz etkilenenler yine bu gençlerdir.

3. Kentin Yoksun Öteki Bölgeleri (Getto Benzeri Mahalleler)

Neo-liberal uygulamalar, kentin dezavantajlı bölgelerinde kent yoksulluğu yaşayan gençlerin isyanına yol açmaktadır (Wallace, 2012). Genellikle ırk, millet ve etnisite açısından “ötekilerin” yerleşim yerleri olan kenar mahalleler zaten getto tarzı bir konumdadır.

Olayların sınıfsal ve sosyal kökenine bakmaktan ısrarla kaçan ve meseleyi baldırı çıplakların, serserilerin ve bir bütün olarak yağmacıların düzen bozuculuğu olarak sunanlar, yaşananları sistemin çarpık üslubuyla açıklayarak var olan eşitsizliğin üzerini kapatmaya çalışarak büyük bir yanılığın içinde düşmektedirler (Olgun, 2011).

İngiliz hükümetinin devlet yardımlarını kesmesi, okul ücretlerini üç katına çıkarması, kira yardımını tamamen ortadan kaldırılacak olması ile birlikte arka sokaklarda yaşayan göçmenler, gösteriler yapmışlar. Ancak, onları kimse görmemiş, tepkilerini duymamışlar. Şimdi İngiltere, sadece onlardan ve çaldıkları spor ayakkabılardan söz ediyor! (Temelkuran, 17.08. 2011).

Olayların çıkış noktası Tottenham bölgesidir. Londra'da yaşayanların çoğu bilir ki burası dar gelirli ailelerin yaşadığı bölgelerden birisidir. Uzaktan bu bölgeye biraz da korkularak bakılır. Güvenli olmadığı, her an insanın başına bir şey gelebileceğine dair tedirginliğin var olduğu bir alandır.

Yoksul göçmen çocuklarının geldikleri kültür ile içinde buldukları kültür arasında sıkışmışlıklarını giyim kuşamlarından, davranış biçimlerinden, yürüyüşlerinden, saç tıraşlarından vb. hemen anlayabilirsiniz. Gergin ve korkulu bakışlarını üzerinde hissedersiniz. Toplumdan itilmişliğin yansımaları, algıya yansımalar olarak yansır. Güneşin batmayan ülkesi, kendi gerçeğini balçıkla sıvamaya kalktıkça, bu sıvamadan en çok yoksullar kirletiliyor.

Bu gençleri bir araya getiren ve olayların Londra'nın kenar mahallelerine yayılmasını sağlayan sebepler aynıdır. Londra dışında olayların çıktığı kentler de yine yoksul nüfusun çoğunlukta olduğu yerlerdir. Ortak noktaları az gelirli olmaları ve sistem tarafından suçlu görülmeleleridir. Göçmen bölgeleri ile üst gelirli olanların yaşadığı bölgeleri çoğu yerde bir sokak veya bir cadde ayırır. Çocuklarını üst gelirli ailelerin bulunduğu yerlerdeki okullara yazdırabilmek için ailelerin her sene nasıl çırpındığına, nasıl akla hayale gelmeyecek yöntemler aradığına tanıklık edersiniz. Kuzeyde oturan bir göçmen ailesi, üst gelirli olanların yaşadığı bölgedeki okula çocuğunu yazdırmak için orada bir adres göstermek ve gösterdiği adreste yaşadığını ispat etmek zorundadır. Bu da okula kabul edilmek için yetmez. O okulda çocuğuna yer bulmak zorundadır. Bölgelerin yazılmamış kuralları bu noktada işler. Görünmez bir el sizi orada eler ve okulda yer olmadığını, kendisine bir başka okul bulması gerektiğini fısıldar. Tüm bu çabaların sonuç vermediği yerde çocuk, eğitim düzeyi daha geri olan kendi bölgesinde iki sıfır yenik olarak başlar. Dar gelirli ailelerin çocukları dar gelirli eğitim sisteminde, üst gelirli ailelerin çocukları üst gelirli bir sistemde daha baştan ayrışır.

Diyelim ki üniversiteye gidebilecek düzeye geldi. İşte bu noktada krizin yeni faturası olan yıllık dokuz bin poundluk bir ödeme önlerine konur. İşini ve yardımlarını kaybetmiş insanların önüne konan bu yük karşısında yapabileceği çok az şey vardır. Bunlardan birisi borçlanmaktır. Londra'nın her yerinde mantar gibi çoğalan yasal para 'shop'larına (yüksek faiz ile borç veren tefeciler) yönelirler. Aldıkları borcun karşılığını iki katı ve ödeyemedikçe çoğalan katmeri ile birlikte hızla bunalıma sürüklenirler. Birçoğu bu yüzden bankaların kara listesindedirler (Olgun, 2011).

Ekim 1985 yılında da ayaklanmanın Tottenham'da ortaya çıkması tesadüf değildir. Guardian yazarı Dave Hill, ‘‘Tottenham’da olanlar yerel bir yangın mı yoksa Londra’nın kuzeyi ve diğer bölgelerinde yaşanacak öfke ve ayaklanma yazınının başlangıcı mıydı?’’ sorusuna yanıt aramaktadır.

Tottenham’ın da içinde yer aldığı Haringey ilçesinde 10 bin kişinin işsizlik ödeneği aldığına, sadece Tottenham’da açılan her iş kontenjanına en az 54 kişinin başvurduğuna ilişkin istatistikleri aktaran Hill analizine şöyle devam etmektedir:

‘‘İşsizlik ve bununla ilintili alt kültürler giderek müzmin birer sorun haline dönüşüyor. Tottenham ve komşusu Edmonton kasabası, bölgeyi yeni yatırımlar için cazibe merkezi haline getirebilecek planlarına olumlu yanıt alamadı. Bölgeyi canlandırabilecek stat projesi, Tottenham kulübünün taşınmak istemesi nedeniyle zorda.’’

‘‘Suç oranlarında az da olsa gerileme var, ancak hırsızlık kaygı verici oranda artıyor. Kamu kesintileri, yerel yönetimin 13 gençlik merkezinden sekizinin kapanmasına neden oldu. Böyle bir iklimde de, polisin bir kişiyi öldürmesi, birileri için, yasaya uyma ve başkalarına saygı gösterme yükünden kurtulmak için bahane oluşturuyor’’ (Hill, 2011). Ailenin rol model olamadığı toplumsal yapıda, gençlik merkezleri gençlerin kendilerini ifade edebilecekleri desteği vermektedir. Özellikle kenar semtlerde gençlik merkezlerinin kapanması, dezavantajlı gençlik kesiminin rehberlik kaynağının yok olması anlamına gelmektedir. Bu durum da zaten anomik olan toplumsal iklimde anomiyi yeniden üreten bir durum yaratmaktadır.

Cannes Film Festivali’nde Jüri Özel Ödülü alan İngiliz yönetmen Ken Loach’un son filmi ‘‘Meleklerin Payı / The Angel’s Share’’, işsiz ve çaresiz İskoç gençleri üzerinden işsizliğin etkilerini anlatmaktadır. Loach’a göre, ‘‘İngiltere ve İskoçya’da gençler arasında işsizlik korkunç bir seviyede. Sistem sizi işsiz bırakarak iş gücünü ucuzlatıyor. İşiniz olmadığında daha da çok sömürüyorlar. İnsanlığınızı elinizden alıyorlar. Belli ki bu düzenin merhameti yok ve asla işler yolunda gitmeyecek. Devletin görmezden geldiği vasıfsız bir delikanlı iseniz ne yaparsınız? Bu filmde, toplumun halini, bu ekonomik düzende köşeye sıkıştırılmış vatandaşı olabildiğince

doğal resmetmeyi amaçladık” (Küçüktepepınar, 2012). Yedinci sanat olarak tanımlanan sinema, toplumsal sorunları kurgulayarak farkına varmamızı sağlar. Roman ve sinema gibi sanat ürünleri, betimlendiği toplumsal ve tarihsel döneme ışık tutar ve fikir verir. Bu bağlamda, Loach’ın filmi son dönemdeki İngiltere’deki işsizliğin etkisini yansıtmaktadır.

4. Babanın Eksikliği ve Parçalanmış Aile

“Daily Telegraph gazetesinden Cristina Odone’a göre ayaklanmaların kökeninde, bu olaylara karışanların hayatında erkek rol modellerin eksikliği yatıyor olabilir.”

“Hapisteki genç suçluların pek çoğunda olduğu gibi, bu olaylara karışan çete üyelerinin de bir ortak noktası var: o da evde, başlarında bir baba figürünün bulunmaması.”

“Marian FitzGerald, kendisinin de iki erkek çocuğu tek başına yetiştirdiğini belirtirken istikrarlı bir aile ortamı yaratılırsa çocukların yine de başarılı olabileceklerini savunuyor.” (www.bbc.co.uk/turkce/news).

BBC news analizi için, web sayfasından MusicRab takma isimli (nickname) okuyucu şu yorumu yapmaktadır: “İsyanları açıklamak mı? Kolay. İki tip insan vardır. 1- Suçlular, 2- Şimdi suçlu olmuş olan taklitçiler. Birinci tipler her zaman olacaktır. Oysa yanlış olan taklitçilerin durumu nedir?

- a. Doğru ve yanlış arasındaki farkı öğretemeyen ebeveynler,
- b. Belki, okuldan kaçan veya işsiz olanlar,
- c. Belki, ebeveyn ve büyük ebeveynlerinin de işsiz olması.

Özetle; ebeveyn ve devlet kontrolünün eksikliği ve işsizlik” (www.bbc.co.uk/news/magazine-14483149)

2010 yılı verilerine göre, Birleşik Krallık’ta tek ebeveynli aile sayısı 2898000’dir (www.ons.gov.uk). Ancak, tüm tek ebeveynli ailede yetişen çocukların problemlili olacağı söylenemez. Tek ebeveyn faktörlerden biridir. Çocuk büyürken alacağı olumlu rol modeli önemlidir.

5. Harcama Kesintileri

Kamu kesintilerinin sosyal programların kaldırılmasına neden olduğuna dikkat çeken genç kadın, ‘‘Başbakan Cameron ne dediğini bilmiyor. Kendisi tatile çıkabiliyor, şanslı. Bu çocuklar tatile gidemiyor’’ diyor (Addley, 2011). İşçi Partisi’nin Londra Belediye Başkanı adayı Ken Livingstone, BBC’de yayımlanan Newsnight programında ekonomiyi kurtarma paketlerinin yaşananlardaki rolüne değindi:

‘‘Eğer harcamalarda dev kesintiler yapıyorsanız, her zaman bunlara karşı son yaşanan türden bir isyanın olması ihtimali vardır.’’

Profesör Fitzgerald’a göre ise bunu söylemek için henüz erken. Yerel hizmetlerdeki kesintilerin tam etkisi, gelecek yıldan önce hissedilmeyecek.

‘‘Bununla beraber polis hizmetlerinde de dev kesinti yapılacağı o kadar çok konuşuldu ki, isyancılar yakalanma olasılıklarının azaldığı gibi bir mesaj almış olabilirler.’’ (www.bbc.co.uk/turkce/news).

Naomi Klein’e göre, ‘‘David Cameron’ın yanlış anladığı şey: her şeyde tasarrufa giderken aynı anda polis bütçelerinde de kesintilere gitmesidir. Çünkü, hak ettiklerinden fazlasına sahip olanların çıkarlarını korumak için zaten çok az şeyi olanları da soyarsanız, bir direnişle-bu organize protestolar ya da spontane yağmalar olabilir- karşılaşmayı hesap etmelisiniz. Ve bu politika değil, fiziktir!’’ (Klein, 2011).

Hükümetin polis bütçesinde kesinti yapacağı gerçeği; bir yandan polisin olayları önlemede yavaş davranmasını, diğer yandan da polisin kendi gerekliliğini kanıtlamak için olaylarda tahrik unsuruna başvurduğu olasılığını akla getirmektedir. Bu bağlamda, polisin ötekileştirici tutumu da isyanlarda etkili olmuştur.

İsyan ve yağmalamalar yaşanırken polisin müdahale etmeden seyirci kalması sorunu betimlemektedir. Hatta, Londra’daki isyanlarda işyerlerinin ve yaşam alanlarının bulunduğu mahalleyi yağmacılardan, Türk esnaf ve gençler korumuştur. Bu cesaretlerinden dolayı İngilizler sosyal medya aracılığıyla, bir hafta sonu Türk esnaflardan alış veriş yapmak için haberleşmişlerdir.

Oysa isyanlara karşı toplumu korumak halkın vergileriyle maaş alan polisin görevidir. Polisin duyarsızlığı, anomik durumun bir göstergesidir.

Ayrıca, göçmenleri göçmenlerin karşısına çıkarmak, onları birbirine kırdırma telaşı İngiliz politikacılığının günlük yaşam dilidir. Polis tarafından başından vurularak öldürülen dört çocuk babası siyahın, polise ateş ettiği yalanı tüm bu olaylar yaşanırken dile getirildi ve aynı hızla yine olaylar içerisinde vurulan siyahın silahının hiç ateş almadığı ifade edildi. Ama kimse bunu duymadı. Oysa olaylar bu durumu protesto etmek için karakol önünde gösteri yapan ve gösteriye anında müdahale ederek genç bir siyah kızın ölesiyeye dövülmesinin ardından çıkmıştı.

Aynı çark içinde ezilenlerin, ezilenlerden nefret etmesi sağlanıyor. Oysa aynı durum bir Türk'ün başına gelse ve gençler sokağa dökülüp ortalığı ateşe verselerdi, bu sefer yağmacı ve vandal kavramlarına kendileri konu olacaktı ve muhtemel ki iş yerlerini korumak için eline sopa alanlar İngilizlerin yeni kahramanı oluvereceklardı.

Eski Londra belediye başkanı Ken Livingston soruna 'onlar devletin sahip çıkmadığı, kenarda kalmışlar, itilmişler' diyerek 'onları anlamaya çalışmalıyız' sözleri bile bu hengamede 'yağmacıları övüyor' denilerek karşı bir saldırıya dönüştürüldü. Oysa Kızıl Ken durumu çok basit özetlemişti.

Dünyada yaşanan tüm gelişmelere paralel bir yansımanın yarın Avrupa'nın bir başka yerinde isyan olarak patlamasına kimse şaşırılmamalıdır. Londra isyanı örgütsüz kitlelerin bir çıkışıdır ve bu durum sistemi rahatlatmış, bu rahatlıkla olaylara yaklaşmışlardır. Eğer örgütlü bir tepki olsaydı sistem çok zor bir durumda kalabilirdi (Olgun, 2011).

6. Polisin Ötekileştirici Tutumu

Polisin yoksul göçmen çocuklarına potansiyel suçlu bakışı, onlar üzerinde sürekli bir baskıya dönüşmüştür. Yolda sürekli üstü aranan ve mutlaka bir şey taşıdığına inanılan gençlerin gördüğü muamele oldukça onur kırıcı bir hal alırken, göçmenler arasında da polise dair aynı bakış açısı hızla yayılmıştır. Gençlerin kendilerini şiddet ile tarif etmesi, kimlik arayışları ve kendilerini

var etme nedenlerini bu şiddet içinden çıkarmaya çalışmaları anlaşılacak yerine tepeden bir bakışla aşağılanmıştır (Olgun, 2011).

Guardian muhabiri Esther Addley, Londra’da göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı Hackney semtinden izlenimlerini aktarırken adını vermeyen 40 yaşlarında bir kişinin tecrübelerini aktarıyor. ‘‘Polis yolun hemen başında durmuş, sorun çıkmasını bekliyordu. Öncelikleri bankalar, postaneydi, biz değil. Polisin hizmet etmesi gereken vergi mükellefleri semti koruyor. Şaka gibi’’ diyor görgü tanığı.

Aynı kişi şöyle devam ediyor: ‘‘Polisin devriye gezerken minibüslerinden inip, 18 yaşındaki gençlere fahişe, zenci gibi ifadelerle hitap ettiğini görüyoruz’’

Olayların yaşandığı Hackney semtinde sohbete katılan bir başkası ise olaylara karışan gençlerin durumuna dikkat çekiyor: ‘‘Ne ailelerine ne de polise saygı gösteren bir gençlik kuşağı var. Şimdi bir ailenin büyüğü gence tokat vursa, genç gidip çekiç kapıyor. Ben bu çocuklardan biriydim. Yapabilecekleri hiçbir şey yok. Üniversite harçları arttı. Eğitim paralı. İş yok. Bunların hepsi bu çocuklar için bir mesaj’’

Çevredeki bir siyah genç kadın da gençlerin yabancılaşmasından, polise yönelik öfkeden bahsederken, ‘‘Seslerini duyurmak istiyorlar, bu da bazılarının iletişim kurabildikleri tek yol’’ görüşünü dile getiriyor (Addley, 2011). Polisin ötekileştirici tutumu, devleti temsil eden polis üzerinden devlete ve sisteme yabancılaşmayı getirebilmektedir.

7. Polisin Yetersizliği

Sun gazetesi başyazısında polisin ‘‘tazyikli su’’ kullanmasına izin verilmesini ‘‘delilik’’ diye nitelerken parlamentonun ‘‘göz yaşartıcı gaz ve cop kullanma konusunda hassasiyeti bir kenara bırakması gerektiğini’’ savundu. 2009 yılında Londra’daki G20 zirvesini protesto gösterileri sırasında polisin tutumu sert şekilde eleştirilmişti.

Kimi yorumcular, polis memurlarının, hukuki işlem başlatılır korkusuyla ayaklananları yakalamaktan korkmuş olabilecekleri görüşünü dile getirdi.

Profesör Wilson, “yapılan mülakatlar gösteriyor ki ayaklananların birçoğu güçlü olma hissini tadını çıkardı. Sorun çıkardıkları kentlerin kendilerine ait olduğunu düşünmeye teşvik etti onları.

“Ama bunun “siyaseten doğru” olmakla bir ilgisi yok. İngiliz adaletini son 25 – 30 senedir tanımlayan şey, Avrupalı komşularımızla kıyaslandığında çok sayıda gencin hapse atılmış olmasıdır.” (www.bbc.co.uk/turkce/news).

8. Irkçılık

Londra, Birmingham, Manchester sokaklarında yaşanan kentsel huzursuzluk nedenleri suç boyutuyla ele alınmış, olaylarda ırk ve etnisite unsuru yeterince tartışılmamıştır. 1985 ve 2011 yıllarındaki ayaklanmalar arasındaki temel benzerliklerde kentsel yoksulluk, eşitsizlik ve polisin olumsuz tutumu yanında, ırk ve etnisite temelli sosyal dışlanmanın da etkisi görülmektedir. Polisin özellikle ırk ve etnik açıdan siyahlar başta olmak üzere ayırım yaptığı algısı ve söylentiler şiddet eylemlerini ateşlemektedir (Solomos, 2011).

Ağustos 2011'deki şiddet olayları, 29 yaşındaki siyah bir genç, Mark Duggan'ın Cumartesi günü polis tarafından öldürülmesiyle başladı.

Independent gazetesinden Christina Patterson, ırk faktörünün göz ardı edilemeyeceği görüşünde. “Polis çok fazla sayıda siyah erkeği öldürdü.” “Çok sayıda siyah erkek ve kadın, ilgileri olmadığı halde suçlu muamelesi gördü. Bu son ayaklanmaların sebebi bu değil ama payı var.”

Bağımsız Polis Şikayet Komisyonu'nun son üç yıldaki raporlarına göre yedi vurulma vakası var - bunların tümü beyazmış.

Macpherson raporundan bu yana Londra Emniyet Müdürlüğü'nde ciddi değişiklikler görüldü.

Bu rapor, polisin “yolda durdurup arama” yetkisini oransız kullanmasının normalde yasalara uyan siyah gençleri polisle karşı karşıya getirdiğini yazıyordu (www.bbc.co.uk/turkce/news). Olumsuz örnekler insanların zihninden kazınmamaktadır. Polisin ırkçılık bağlamında “ötekileştirici” uygulamaları nesilden nesile aktararak toplumsal bellekte sürekli tazelenmektedir. Öteki olduğunu düşünenlerde, ötekileştirmeyi yapanlara karşı güvensizlik anlamında yabancılaşma yaşanmaktadır. Hele bu ötekileştirmeyi devlet adına polis yapıyorsa anomik ortamın gelişmesi daha da hızlanmaktadır.

9. Çete Kültürü

Kentin getto tarzı öteki mahallelerinde her etnik ve ırksal cemaatin özellikle gençlerinden oluşan çeteler mevcuttur. Londra'nın isyanın çıktığı bölgelerde mülakatlar yapan gazeteci Temelkuran'ın gözlemleri ve mülakatları öteki mahallelerdeki çete gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bölgeyi gezdiren bölge sakinlerinden biri, Tottenham ve Hackney'de yağmalanan binaları gösterirken, “Çocukları günde 12 saat çalıştırıyorlar ve onları insanlıktan çıkarıyorlar. Sonra çocuk deliriyor tabii. Dua etsinler Ramazan'dı. Yoksa Hintlilerin, Somalililerin çeteleri daha kötüdür.” Ağır ağır giderken köşelerde küçük gruplar halinde duran gençleri kastederek, “Bunlar Hackney Boys, Türkler'in çetesi. Ötedekiler Tottenham Boys, onlar karışık. Şimdi çoğunu içeri aldıkları için görmüyorsun, bir de Pimbery States çetesinin çocukları var, Siyahlar. Uzaktakiler Yahudilerin çetesi. Onlar adamı ortaya alıp ezerler, taktikleri odur”. “Ellerine mahallelerinin posta kodunun dövmesini yaptırırılar. N16, E5... Bir de hapisaneyeye girdiklerinde gammaz olmadıkları anlaşılсын diye ‘Şerefsizliktense ölüm!’ dövmesi yaptırır.”

İngilizler emniyetli, herkesin nasıl davranması gerektiğini bildiği “kültürlerinin” nasıl olup da “ötekiler” tarafından kabul edilmediğini anlamaya, sıraya girmemenin bile büyük bir skandal olduğu İngiltere'de olup bitenlere bir anlam vermeye çalışıyorlar. Ama Özgür bazı şeyleri tamamen anlamsız buluyor: “Yaktıkları yerler hep kendi yerleri. Ucuz marketler, kira yardımı binası, devlet yardımı parasını aldıkları postane ve bahis dükkanı... Bir oraları biliyorlar herhalde, spor dükkanları ve cep telefoncular tabii bir de.”

Yoksullar, göçmenler, kaybedecekleri son şeyleri de yok edip bu sistemle bütün gemilerini mi yakıyorlar acaba? “Zaten kaybedecek bir şeyleri yoktu, şimdi daha da kötü olacak. Bu yüzden yeni başlıyor bence savaş.”

Olayların patlak verdiği Haringay Belediyesi'nde sosyal hizmet görevlisi olarak çalışan Gülden Tosun, gösteriye katılan gençlerin evlerini anlatırken tereddüt ediyor: “Mideniz bulanacak ama yedi kişi bir odalı evde yaşayan bir ailenin bebeklerinin burnunu farenin yediğini gördüm. Üst sokakta adamın Porche'si var. Bir de şimdi devlet yardımları kesilecek... Başlarına ne geleceğini görüyorlar. Savaş yeni başlıyor. Ama basın bunu göremez. Çünkü insanları değil, uzmanları konuşturuyorlar.” (Temelkuran, 17.08. 2011).

“Politik isyan”, “gençliğin öfkesi”, “yoksulların ayaklanması”... Londra'da olup bitenlerin nedeni sadece bunlar olamazdı. Eğer arka sokaklarda şehrin geri kalanı için görünmez olan, bayraklarını, silahlarını ve kodlarını sadece “içeride” olanların bildiği bir savaş sürüyorsa bu isyanın o sürmekte olan savaşla bir ilgisi olmalıydı. “Çeteler arasında ne oldu?” sorusuna siyah İngiliz vatandaşı şu cevabı vermiştir. “24 saat açık Türk ve Kürt bakkallarını neden 24 saat açık? Mesela ... Bakkalı. Çünkü her ay bir perşembe gecesi o bakkalın önüne dev bir kamyon park eder. Sonra telefonlar çalışmaya başlar. Arabalar gelir, her arabaya kamyonun bir kutu verilir. Kutuların üzerinde elbise kutuları vardır, ama niyeyse o elbiseler hiçbir yere gitmez. O cadde de o gece hiç polis olmaz. ... Çetesi bu işlere bakar. Bu Türkler ve Kürtler bölümü. Siyahlar için başka bir dağıtım ağı vardır.” Siyah adam uyuşturucu trafiğini her bir dükkânın adını, yerini vererek anlatıyor. Siyahların hangi berberden uyuşturucuyu dağıttıklarını, Türklerin, Kürtlerin hangi dükkânları merkez yaptıklarını... isyan hep aynı şekilde çıkar. Manchester, Liverpool, diğer Londra isyanları... Hepsi bir adamın polis tarafından öldürülmesiyle başlar. Tottenham'da Mark Duggan'ı öldürdüler ve olaylar başladı. Polis olaylar başladıktan çok sonra geldi ve hiç müdahale etmedi. Peki arkada ne oluyordu? Çünkü polis uyuşturucu işi yapan bir çeteye izin verdi, ‘İstedığınızı yapın’ dedi. Sonra zaten insanlar yapabildikleri için yağma yaptılar. Saçları örgülü radikal Yahudiler marketlere dalıyordu.” (Temelkuran, 18.08.2011).

Siyah İngiliz vatandaşı, isyanlarla ilgili uyuşturucu trafiğini, isyanın çetelerle ilgisini, polisin çetelerle ilgisini belirttiikten sonra asıl nedenin şu olduğunu

ifade etmiştir: “Polis ve devlet bir isyan çıkmasını istediler. Çıktı, sonra da 1500 kadar tutuklama oldu. Çünkü, burada temizlik yapmak istediler. Nedeni, olimpiyat. Burası Stratford, olimpiyatların yapılacağı yer. Burası Hackney, Türklerin ve Kürtlerin mahallesi. Burası Tottenham, siyahların ve diğer azınlıkların yaşadığı yerler. Yani bunlar yan yana. Burayı temizlemek zorundalar. Olimpiyat gibi dev bir organizasyonda bir olay çıkmasını göze alamazlar. Şimdi işte temizliğe başladılar”. (Temelkuran, 19.08.2011).

Gençlik çetelerinin çatışmalarına sahne olan yoksul göçmen bölgeleri sık sık gazetelerin manşetlerine yansır. Türkiyelilerin yaşadığı bölgelerde uzun süredir ardı arkasına gelen onlarca intihar vakası yine bu bölgelerden çıkan haber başlıklarından birisidir. Ekonomik göçmenlerin hızla para kazanıp hayatlarını kurtarma çabaları da çok acıklı hikâyelerle doludur.

Türkiyelilerin yaşadığı bölgelerde gençlik çetelerinin Tottenham Boys, Bombacılar, Hacıboy Boys vb adlarla anılmaları ve diğer çetelerle girdikleri savaşların sonuçlarını cadde ortasında birbirlerinin infazını gerçekleştirdiklerinde öğrendikçe irkilirsiniz. Sorunun büyüklüğünü cezaevlerini dolduran kaç bin Türkiyeli var sorusunun cevabını alınca anlarsınız. Beş binin üzerinde olduğu söylemek abartılı olmayacaktır. Binlerce göçmen çocuğu çeşitli suçlardan dolayı cezaevlerinde yatmaktadır. Uyuşturucu, çete, gasp, hırsızlık ve cinayet bu nedenlerin başında gelmektedir ve bu gençlerin büyük çoğunluğu İngiltere doğumludur yani ‘British’dir Devlet göçmenleri belli bölgelere sıkıştırarak suçu da belli bölgelere hapsettiğini üstü kapalı olarak düşünmekte ve buna göre davranmaktadır. Yaşanılan krizin faturasını bile göçmenlere çıkaracak kadar ahlak yoksunu bir sistem işliyor. Bunu yaparken de en büyük argüman olarak çalışmadıkları ve devletten yardım alarak asalakça yaşadıkları propagandasını yapmaktan da geri durmuyor (Olgun, 2011).

10. Tüketim Kültürü

Bauman, İngiltere’deki ayaklanmaların eninde sonunda olacağını önceden belli olduğunu belirterek, isyanların, sosyal bir mayın tarlasında artan eşitsizlik ve tüketicilerin kombinasyonu tarafından yaratıldığını vurgular. İsyân,

salt yoksul insanların, ezilen bir etnik veya dinsel azınlığın isyanı değildir. Medya ve sistem tarafından iyi yaşamak ve tüm yaşam sorunlarının temel reçetesi için sunulan alış veriş, dolayısıyla tüketim bağımlılığı; ekonomik krizle engellenince sınırlı tüketiciler isyan etmiştir (Bauman, 2011).

1980'lerde Margaret Thatcher'in neo-liberal politikalarına karşı sokak gösterileri ve şiddetler görülürken; günümüzde isyancılar çılgın alış veriş yapan tüketici gibi davranmakta ve öfkelerini dükkanları yağmalayarak göstermektedir (Sennett, 2011). İsyana katılanların şişe suyu ve çörek gibi sıradan ürünler yanında, elektronik mağazaları ve spor mağazalarını yağmalaması tüketim için yağmalama amacını göstermektedir (Moxon, 2011).

Tüketime endeksli toplumda, tüketim için gerekli geliri azalan insanlar tüketim mallarını yağmalamalarının sembolik anlamı vardır. Ekonomik ve sosyal eşitsizlik suç ve sapma davranışı üretebilmektedir. Sosyal yardımlar kesilince kendilerini değersiz gören insanlar öfke, acı ve aşağılanma duygularıyla saldırgan olabilmektedir. Marjinalize edilen gettolardaki insanlar; risk, heyecan, hedonizm, erkeklik gösterisi içinde isyana "karnavelesk zevk" içinde katılmaktadır (Grover, 2011).

Guardian gazetesinden Zoe Williams, "Bunlar tüketicilerin tercihleriyle tanımlanan alışverişi ayaklanmaları" ifadesini kullanmaktadır.

"İnsanların sahip oldukları hiçbir şey olmadığında olan budur, güçlerinin yetmediği şeyler, devamlı gözlerinin önünde olursa ve günün birinde bunları alma imkanlarının olabileceğine inanmalarını gerektirecek hiçbir sebep yoksa bu yaşanır."

Profesör Fitzgerald'a göre sokaklarda işlenen suçlar araştırıldığında tüketim kültürü, bir faktör olarak dikkat çekiyor.

"Ama son ayaklanmalara bakıldığında pek emin değilim- zira yağmalamak alabildiğini almak demektir. Cep telefonu ve giysilerin yanı sıra, şeker ya da kutularla bira çalındığı da görüldü." (www.bbc.co.uk/turkce/news).

11. Fırsatlardan Yararlanma ve Kitle Psikolojisi

Irish Times gazetesinden Carolina Bracken, “Ayaklanmaya bulaşanların sayısı arttıkça, diğerleri de onlara katılma isteği duyuyor, yüzlerce kişinin arasında bir kişinin yakalanmasını imkansız görüyorlar.” diyor.

Profesör Wilson, “fırsatçılıkla beraber büyük bir çetenin parçası olma duygusunun normalde bu tür işlere karışmayacak birçok kişiyi yoldan çıkardığı” görüşünde.

“Bir diğer önemli nokta da kendilerinden daha büyük bir şeyin parçası olmanın getirdiği ele geçirilemezlik duygusu.

“Ayrıca buna bağlı olarak fazla bir güçlerinin olmadığı bir kültürün içinde güçlü hissetme ve kötü bir şeyler yapma duygusu da var.”

Daily Telegraph ise, “Toplumumuz hasta” manşetiyle duyurduğu haberine, yağma olaylarına katılanlar arasında, 11 yaşında bir çocuğun, zengin bir işadamının iyi bir okulda eğitim gören kızının ve bir ilkokul eğitimcisinin de bulunduğu dikkat çekmektedir.

Daily Mail ise, orta sınıf ayaklanmacıların ortaya çıktığını, mahkemede milyoner kızı, organik yemek şefi ve başarılı bir müzisyeni başlık atmıştır (www.bbc.co.uk/turkce/news).

Yalnızken toplumsal mekanizmadan çekinerek saklanan birey, sürü içinde kitle psikolojisiyle tek başına yapamayacağı davranışları kitle içinde yapmaktadır.

12. Teknoloji ve Sosyal Medya

Londra Emniyet Müdürlüğü’nden Steve Kavanagh gazetecilere yaptığı açıklamada bu suç vakalarının örgütlenmesinde sosyal medya ağlarının kullanıldığını anlatmıştı.

Profesör Wilson, sosyal ağların henüz yeterince keşfedilmediği görüşünde. “Yıllar yılı çetelerin ve futbol holiganlarının bir araya gelmek ya da dövüşmek için teknolojiyi kullandıklarından haberdarız. Sanırım polis, bu son olaylarda varlık gösteren sosyal medyaya karşılık vermekte biraz geç davrandı.”

“Ama hepimizin bildiği gibi cep telefonları suçla mücadelede kullanılabilir ve sanırım bir dereceye kadar polis bunu önemsiz gibi göstermeyi tercih etti.” (www.bbc.co.uk/turkce/news).

İnternet ve sosyal medya iyi amaçlar için kullanıldığında önemli bir araçtır. Ancak kötü amaçlar için de kullanılmaktadır. Güvenlik amacıyla en fazla İngiltere’de her yer kameralarla izlenmektedir. George Orwell’in 1984 romanında betimlediği “Big Brother” bugün gerçek olmuştur. İngiltere, bir “Gözetim Toplumu”dur. İsyanlara katılanlar bu kameralar aracılığıyla tespit edilmiştir. Ancak, internete yasak getirilmesi geriye gitmek anlamına gelir.

İngiltere’de daha önceki tarihlerde yaşanan isyanlarla Ağustos 2011 isyanı arasındaki temel fark; Ağustos 2011’de Londra’da başlayan isyanın sosyal medya (Twitter, Facebook, BlackBerry, Messenger vb.) aracılığıyla kısa sürede diğer İngiliz şehirlerine yayılmasıdır. İsyancılar ve toplumsal hareketlerde sosyal medyanın gücü Arap Baharı ve İngiltere’deki ayaklanmalarda görülmüştür (Baker, 2011).

Amerikan haber dergisi Time, yıla damga vuranlara verdiği yılın insanı unvanını bu kez ‘Protestocu’ya verdi. Dergi 2011 yılında protestocuların sıkıntılarını taleplerini dile getirmekle kalmadığını, dünyayı değiştirdiklerini yazdı. Bu şekilde halk gücünün tanımını yeniden yaptıkları savunuldu. Time’ın editörü Rick Stengel, yılın en önemli haberlerinin çoğunun arkasındaki gücün ise eylemciler olduğu belirterek şunları ifade etti: “Başkaldırdılar, talep ettiler, umutsuzluğa teslim olmadılar- aldıkları karşılık göz yaşartıcı gaz bulutu ya da kurşun yağmuru olsa bile... Onlar bireysel eylemin kitlesel ve büyük değişimler yaratacağı ilkesini vücuda getirdi.” Dergi geçen yıl yılın insanı olarak Facebook kurucusu Mark Zuckerberg’i seçmişti (BBC, 14.12.2011). Bu bağlamda, postmodern zamanlarda, bilişim toplumunun simgesi bilgisayarın en önemli uygulaması İnternet ve sosyal paylaşım siteleri (Facebook, Twitter vb.) yeni sosyal hareketlerin oluşmasında en önemli aygıtlar olmuştur. 2011’deki yeni sosyal hareketler çerçevesinde Arap Baharı, bazı yazarlar tarafından “Facebook ve Twitter Devrimi” olarak nitelenmiştir (Time, 2011).

Arap Baharından Mülhem İngiliz Baharı

İngiltere'deki isyanların yukarıda betimlenen nedenleri dışında, salt İngiltere değil, 2011 yılında başlayan ve süreceği öngörülebilin dünyanın her yerindeki kentlerde süren gençlik eylemleri –ki Arap Baharı denilen Tunus, Mısır, Libya'da iktidarın yerinden edilmesiyle sonuçlanan eylemler ile ABD'de Wall Street işgalleri, Londra, Madrid, Atina gibi kentlerde gençlik eylemleri- neden şimdi yaşanıyor? Sorusunun yanıtı üç büyük sosyal değişiklikle ilgilidir; yani isyan demografisinin, teknolojinin ve insan davranışlarının değişiminde yatmaktadır. Protesto hareketlerinin odağında da yeni bir sosyolojik tip var: Onlar, geleceği olmayan üniversite mezunları. 2008'deki mali kriz, 20'li yaşlarında ilerlemeye dönük hayat eğrileri birden bire aşağıyı göstermeye başlayan bir nesil yarattı. Onlara “üniversiteyi bitirin, büyük bir şirkete kapağı atın. Eninde sonunda ailenizden daha iyi bir yaşam standardınız olacak” denilmişti ama bu birden bire “Kolaysa yapın, ailenizden daha fakir olacaksınız”a dönüşüverdi. Eğitimli gençlerin başını çektiği ayaklanmalar ister Kahire'de, ister Madrid'de olsun bir dizi ortak nokta bulmak mümkün.

Birincisi, ayaklanma için olmazsa olmaz mekân küreselleşmiş kentler, bu yerler, hoşnutsuz üç grubu, yani gençleri, gecekonduluları ve işçi sınıfını barındırmaktadır.

İkincisi, «geleceği olmayan mezunlar» neslinin üyeleri birbirilerini davranışları, giyim tarzları ve arzuları sınırları kolayca aşan, bir diğerinden farklı olmayan, uluslararası bir alt kültürün parçası olarak tanımaktadır.

Üçüncü bir sosyal etki de, öğrenci nüfusunun aşırı yoğun olması; bu durum huzursuzluk ve karışıklığın, nüfusun şimdiye kadarkinden çok daha büyük bir bölümüne yayılmasında rol oynamaktadır (Mason, 2012).

Gençler, eğitim alarak altın kapının anahtarını alacaklarını sanırken, yani iyi ve güvenceli iş sahibi olacakken, mezuniyet sonrası işsiz kalmaları son 10 yıldır İngiltere'de önemli bir sorundur. Umutsuz öfkeli gençlerin isyanlarını bastırmak da zor olmaktadır (Slater, 2011).

Hardt ve Negri (2012), gerek Arap Baharı gerekse İngiltere, Avrupa ve ABD'de yaşanan isyan eylemlerinin ortak nedenlerinin, (küresel neo-liberalizmin eleştirisinde ayrıntılı açıklandığı gibi) borçlandırılan, medyalaştırılan, güvenlikleştirilen ve temsil edilen figürler olduğunu ifade ederler. Günümüz neo-liberal liderleri, hükümet ofislerinden ve şirket yönetim kurulu odalarından, medya merkezlerinden ve borsa salonlarından, sürekli olarak bize krizin amansız, durumumuzun ise umutsuz olduğunu anlatıyor. Bize diyorlar ki, Titanik'teyiz ve felaketlerin en büyüğünden kurtulmak istiyorsak, borçlandırılan, medyalaştırılan, güvenlikleştirilenin ve temsil edilenin durumunun daha da kötüleşmesini kabul etmek zorundayız. Bize vaat ettikleri şey, tek kurtuluşumuz, durumu daha da kötüleştirmek! Peki bu şantaj karşısında ayağa kalkıp içimizde kabaran öfkeyi dışa vurmamak mümkün değil mi? Çağdaş toplumun bu dört hâkim figürü de isyan etme ve kendilerini dönüştürerek iktidar figürleri haline getirme yetisine sahiptir. Bu evrim bir diyalektik sürecin sonucu değil, bir olaydır (Hardt ve Negri, 2012:39-40). Önemli olan isyanın nedenlerinin iyi okunup çözüm üretilmesidir. Eğer sistemin esiri olmayı ve bağımlılığı kaldırmak için yapılan isyanların sonunda değişen iktidar, tekrar sömürüyü sürdürecektir politikalara sahipse, değişimin anlamı ve önemi kalmayacaktır. Ya da Stockholm Sendromu gibi, eziyet edene aşık olma ve tabi olma sarmalı ile zorunlu mutluluk mu üretilmektedir?

SONUÇ

Ağustos 2011'de İngiltere'de yaşanan isyanların sosyolojik nedenlerinin tartışıldığı bu makalede, bütün sosyolojik olayların özündeki giriftlikten dolayı, isyanların nedenleri çok boyutlu ve nedensellik ilişkisi içinde incelenmeye çalışılmıştır. Sosyolojide kullanılan anomi teorisi temel alınarak isyanlar irdelenmiştir. Sosyal kriz ve anomi, sosyal yapı ile kültürel yapı arasındaki uyumsuzluk sonucu toplumdaki normsuzluk, güvensizlik ve anlamsızlık bağlamında ortaya çıkar. İsyandar, küresel neo-liberal ekonomi politik uygulamaların Hardt ve Negri'nin analizinde görüldüğü gibi "borçlandırılan, medyalaştırılan, güvenlikleştirilen ve temsil edilen" öznel figürlerin krizinin bir yansımasıdır. Bankalara sürekli borçlanan, İnternet aracılığı ile bir yandan bilişim toplumunun nimetini ve kolaylıklarını yaşarken, diğer yandan sürekli bilişim araçlarıyla gözetim altında tutulan ve bu yapılırken güvenlik adına özgürlüğünden vazgeçmek zorunda bırakılan ve salt seçimlerde oy

vererek demokrasinin asıl unsuru olduğunu “zanneden” bireylerden oluşan “gözetim toplumu”nun prangalı üyeleri.

Bu gönüllü prangalar, bir gün yaşam alanları tehlikeye girdiğinde, isyandan başka yol bulamamaktadır. İsyanı çıkaranların da toplumun kıyısında bulunan yoksul, yoksun, işsiz, parçalanmış aile sendromunda olan, ırksal açıdan dışlanan, getto benzeri yerlerde yaşayan “ötekiler” olması tesadüf olamaz.

Tüketim toplumunun sürekli tüketime yönlendirdiği ve kimliklerini tükettikleriyle ifade eden bir birey modelinde, salt devletten aldığı sosyal yardımlarla yaşayan kitlenin yardımlar kesilince isyanlarını tüketim malzemesi satan mağazaları yağmalayarak göstermeleri, neo-liberalizmin krizidir.

İsyanları salt “hasta ve parçalanmış toplum” tanımlamasıyla, kültürel yapının bozulmasına indirgemek tek boyutlu açıklamadır. Sosyal yapı ve kültürel yapı birbirini oluşturan ve içeren yapılardır. Nasıl ki isyanların nedeni salt sosyal yapıdaki bozulmalar değilse, salt kültürel yapıdaki problemler de tek neden olamaz. Her iki yapıdaki bozulmanın sonucu toplumsal hareketler ve isyanlar meydana gelmiştir. Önemli olan sorunu çok boyutlu irdelemektir. İsyan, anomik toplum yapısının bir sonucudur. Öncelikle anomik toplum yapısının nedenlerini araştırmak, daha sonra çözüm reçetesini ona göre yazmak gerekmektedir.

Her toplum risk toplumunun tehdidi altındadır. Deprem, kasırga, nükleer kirlenme, sel, yangın gibi doğal riskler yanında; isyan, savaş, sosyal kriz gibi sosyal riskler de her an meydana gelebilir. İngiltere’de yaşanan isyanlar diğer ülkelerde de meydana gelebilir. İngiltere için muhtemel isyanlar ve sosyal krizden korunmak için şunlar önerilebilir:

1. Küresel neo-liberal sistem yerine sosyal devlet uygulamalarına daha fazla önem vermek.
2. “Erime Potası” (Melting Pot) yerine “Salata Kâsesi” (Salad Bowl) politikası yürütmek. Yani, herkesi benzer yapmak ve asimilasyon yerine; herkesin ortak müşterekler (İngiliz Vatandaşlığı gibi) dışında, kendisi gibi olmasına izin vermek. Salata kâsesindeki sebzelerin, hem bir bütün

oluşturması hem de tatlarının kendine özgü olması gibi, herkesin kendi kültürünü yaşamasına imkân vermek.

3. “İngiliz vatandaşlığı” üst kimlik olması koşuluyla, herkesin kendi alt kimliğini yaşamasını sağlamak.

4. “Ötekileri” toplumla bütünleştirecek sosyal politikaların uygulanması.

5. Gençlik merkezlerinin özellikle yoksul semtlerde yoğunlaştırılması.

6. Özellikle üniversite eğitimi için devlet yardımının daha fazla sağlanması.

7. Sadece yardımlarla (benefit) yaşayan asalak bir toplum yerine, çalışmayı özendirici sistemi üretmek.

8. “Carpe diem” (günü yaşa) felsefesi yerine, sorumluluk alabilen genç kuşaklar yetiştirmek.

9. Aşırı tüketim kültürü yerine, bilinçli bireyler yetiştiren eğitimi yapılandırmak.

10. Sosyolojik açıdan toplumun yapısını araştırmak. Sorunları önceden saptayıp, çözüm girişiminde bulunmak. Sosyologlar salt araştırma yapan uzmanlar değildir. Aynı zamanda, saptadıkları sorunlara çözüm önerilerinde de bulunurlar. Sosyolojinin bilimsel disiplin olarak ortaya çıkışı “Sanayi Devrimi” ve “Fransız Devrimi”nin ortaya çıkardığı kaotik duruma çözüm üretmek içindir. Bu süreçte sosyolojiye “toplum hekimliği” ve “sosyal mühendislik” misyonu yüklenmiştir. Günümüzde de yeni bir dönüşüm yaşıyoruz. “Bilişim Toplumu”, “Risk Toplumu”, “Gözetim Toplumu” gibi adlandırılmalar bu yeni yapılanan toplumu betimlemek için kullanılan kavramlardır. Bu bağlamda, sosyolojinin misyonu yeni yapılanan toplum ve ortaya çıkan sorunları tespit ve teşhis etmek ve daha sonra da çözüm politikaları üretmektir.

Son olarak, sosyoloji hayatın içinden söz söyleyen bir bilim olarak, bütün ülkelerin kendilerini tanımaları ve anlamaları için sosyolojiye ihtiyaç duydukları bir gerçekliktir. Sokrates’in “kendini bil” mottosu ve Yunus Emre’nin “İlim ilim bilmektir / İlim kendin bilmektir/ Sen kendini bilmez isen/ Ya nice okumaktır” dizelerini rehber edinip, toplumu tanımak için daha fazla sosyolojiye ihtiyacımız var. Sosyoloji, insanın kendisini anlatır.

Karl Marx'ın İngiltere'deki kapitalizmin bunalımlarını betimlediği, ancak Almanların "bu İngilizlerin yaşadığı sorunlar bizim değil" deme lüksü olmadığını ifade etmek için Kapital eserinin 1. Cildinde, Latin şairi Horatius'un dilinden seslendiği gibi: "De te fabula narratur!" (Anlatılan senin hikâyendir!).

KAYNAKÇA

- Addley, Esther (2011): "London riots: 'A generation who don't respect their parents or police", *www.guardian.co.uk*, 09 August 2011.

- Aron, Raymond (1986): *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, (Çev:K. Alemdar), Ankara.

- Baker, Stephanie Alice (2011): "The Mediated Crowd: New Social Media and New Forms of Rioting", *Sociological Research Online*, 16 (4) 21.

- Bauman, Zygmunt (2011) : " Interview - Zygmunt Bauman on the UK Riots", <<http://www.social-europe.eu/2011/08/interview-zygmunt-bauman-on-the-uk-riots/>>.

- Bayhan, Vehbi (1997): **Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

- Bayhan, Vehbi (2011): "Sosyoloji ve Anomi: Toplumsal İntihar", *Sosyologca*, Sayı:2, Temmuz-Aralık 2011, İstanbul.

- Bilton, Tony, Kevin Bonnett, Pip Jones, Tony Lawson, David Skinner, Michelle Stanworth, Andrew Webster (2009): *Sosyoloji*, (Editör: Bülent Özçelik), Siyasal Kitabevi, Ankara.

- Birch, Sarah & Allen, N. (2012), "There will be Burning and a-looting Tonight: Social and Political Correlates of Law Breaking", *The Political Quarterly*, 83 (1), 33 – 43

- Briggs, Daniel (2012), "What We did When it Happened: A Timeline Analysis of the Social Disorder in London", *Safer Communities*, 11 (1), 6 – 16

- Erdoğan, Zeki (1985) "Türkiye'de Sanayileşme ve Kentleşmenin Birlikte Etkilediği Bazı Sosyal Problemler", *Türkiye 9.Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*, 6-8 Kasım 1985, Kentleşme-Sanayileşme Etkileşimi, Eskişehir.

- Epstein, Jonathan S. (1998): "Introduction: Generation X, Youth Culture, and Identity", *Youth Culture: Identity in a Postmodern World*, (Editor:J.S.

Epstein), Blackwell, Oxford.

- Flint, John and Ryan Powell (2012): "The English City Riots of 2011, 'Broken Britain' and the Retreat into the Present", *Sociological Research Online*, 17 (3) 20.

- Grover, Chris (2011): "Social Protest in 2011: Material and Cultural Aspects of Economic Inequalities", *Sociological Research Online*, 16 (4) 18.

- Hardt, Michael & Negri, A. (2012): *Duyuru*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

- Hill, Dave (2011): "Tottenham riots: This could happen in a dozen boroughs", www.guardian.co.uk, 07 August 2011.

- Kızılcıkelik, Sezgin (1992): *Sosyoloji Teorileri-I*, Mimoza yay., Konya.

- Klein, Naomi (2011): "Daylight Robbery, Meet Nighttime Robbery", *The Nation*, 16 August 2011, (<http://www.thenation.com>) Türkçesi: Klein, Naomi : "Gündüz Soygunculuğu, Gece Soygunculuğuyla Karşılaşınca", (Çev: Mithat Fabian Sözmén), www.evrensel.net/news.php?id=11948

- Kongar, Emre (1985): *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Küçüktepepınar, Esin (2012): "Aykırı Yönetmen Loach: Mizah Bir Başkaldırıdır", *Sabah Gazetesi*, 21 Ekim 2012.

- Mason, Paul (2012): "Küresel Huzursuzluk: Devrim Her Yeri Nasıl Sardı?", 05 Ocak 2012, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/01/120105_mason_analysis.shtml

- Milne, Seumas (2011): "These riots reflect a society run on greed and looting", www.guardian.co.uk, 10 August 2011. www.bbc.co.uk/turkce/basinozeti/2011/08/110811_pressreview.shtml, www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/aug/10/riots-reflect-society-run-greed-looting)

- Moxon, David (2011): "Consumer Culture and the 2011 'Riots'", *Sociological Research Online*, 16 (4) 19, 30 Nov 2011.

- Olgun, Akın (2011): "Londra İsyanı", 14 Ağustos 2011, www.birgun.net.

- Özkök, Ertuğrul (1985): *İletişim Kuramları Açısından Kitlelerin Çözülüşü*, Tan Yay., Ankara.

- Scambler, Graham & Scambler, A. (2011), "Underlying the Riots: The Invisible Politics of Class", *Sociological Research Online*, <http://www.socresonline.org.uk/16/4/25.html>

- Sennett, Richard (2011): "Cameron's Broken Windows", *New York*

Times, August 10, 2011.

- Slater, Tom (2011), “From Criminality to Marginality: Rioting Against a Broken State”, *Human Geography*, 4(3)

- Solomos, John (2011): “Race, Rumors and Riots: Past, Present and Future”, *Sociological Research Online*, Volume 16, Issue 4, 30 Nov 2011.

- Temelkuran, Ece (2011): “ Londra’da İsyanın Sonbaharı Geliyor”, *Haber Türk Gazetesi*, 17.08.2011.

- Temelkuran, Ece (2011): “Londra İsyasının Hiç de Romantik Olmayan Anatomisi- Çeteler, uyuşturucu ve polis çemberinde Londra’nın arka sokakları -1”, *Haber Türk Gazetesi*, 18.08.2011.

- Temelkuran, Ece (2011): “ Londra İsyasının Hiç de Romantik Olmayan Anatomisi-2” Geliyor”, *Haber Türk Gazetesi*, 19.08.2011.

- Tolan, Barlas (1981): *Çağdaş Toplumun Bunalımı Anomi ve Yabancılaşma*, Ankara.

- Tolan, Barlas (1991): *Toplum Bilimlerine Giriş*, 3.Baskı, Adım Yay., Ankara.

- Wallace, Andrew (2012): “The 2011 ‘Riots’: Reflections on the Fall and Rise of Community”, *Sociological Research Online*, Volume 17, Issue 2, 31 May 2012.

- www.bbc.co.uk/news/

- www.dailymail.co.uk

- www.guardian.co.uk

- www.ons.gov.uk

- www.telegraph.co.uk

